

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов й
інформаційно-комунікаційних технологій

Кваліфікаційна робота магістра з педагогіки
на тему: «Становлення німецькомовної освіти в Україні:
внесок учених КНЛУ»

Допущена до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри

_____ Черниш В.В.

Студентки групи СОнім 55-20
факультету германської філології
освітньо-професійної програми
«Німецька мова і друга
Західноєвропейська мова,
Зарубіжна література,
методика навчання іноземних мов
і культур у закладах вищої
освіти»

Голуб Валерії Володимирівни

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук,

професор

Матвієнко О. В.

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження розвитку німецькомовної освіти в Україні як соціально – культурного явища в кінці XX – на початку XXI століття	7
1.1. Культурно-історичні, суспільно-політичні, соціально-педагогічні передумови навчання німецької мови в Україні.....	7
1.2. Аналіз сучасного розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України.....	15
1.3. Тенденції та перспективи розвитку німецькомовної шкільної освіти в Україні.....	25
Висновки до розділу 1.....	36
Розділ 2. Становлення і розвиток німецькомовної освіти в навчальних закладах України: Роль університетів	40
2.1. Зміст і організація підготовки фахівців з німецькомовної освіти в українських освітніх закладах.....	40
2.2. Становлення і розвиток навчання німецької мови у Київському національному лінгвістичному університеті.....	50
2.3. Перспективи розвитку системи підготовки фахівців з німецькомовної освіти: вклад учених Київського національного лінгвістичного університету.....	59
Висновки до розділу 2.....	68
ВИСНОВКИ	72
РЕЗЮМЕ	76
ZUSAMMENFASSUNG	78
SUMMARY	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	93

ВСТУП

У період глобалізації всіх сфер суспільного життя проблема володіння іноземними мовами стає найбільш актуальною; поступово зростає роль особистих контактів людей, а як наслідок, – вербальної комунікації, в тому числі міжнаціональної, яка вимагає володіння іноземною мовою [64, с. 256].

Справді, сучасне життя переконливо доводить, що знання іноземних мов та вміння працювати за комп'ютером є одними з важливих умінь, якими повинна володіти людина вступаючи у XXI століття [21, с. 2].

Знання іноземних мов - це не лише можливість вдалого працевлаштування чи просто можливість вільного пересування Європою і світом, насамперед - це зміна світогляду [90, с. 3]. Знання іноземних мов на сьогодні є одним з найголовніших ключів до успіху, адже сучасний світ стрімко розвивається та інформатизується. Стара приказка говорить: «Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти людина». Тобто, чим більше мов на сьогодні ти знаєш, тим краще [88, с. 255].

Як правило, іноземні мови переслідують нас усюди: інструкції з використання сучасних гаджетів, інформаційні написи в багатолюдних місцях, етикетки одягу з-за кордону, реклама та Інтернет. Перед людиною, яка володіє мовами, в більшості випадків відкривається велика кількість можливостей: стипендії на навчання за кордоном, покращення життя у професійній сфері, програми культурного обміну, подорожування, знайомство з новими людьми та культурою зарубіжних країн.

Таким чином, XXI століття вимагає вивчення хоча б однієї іноземної мови через те, що така перевага безсумнівно зробить людину в майбутньому високоосвіченим фахівцем, який матиме змогу реалізувати себе не тільки в Україні, але й за кордоном. Більшість українців одноставні у тому, що вивчення іноземних мов розвиває пам'ять, допомагає пізнати іншу культуру, вчить толерантності, дає можливість знайти цікаву, високооплачувану роботу, відкриває великі можливості [22, с. 54].

Останніми роками чільне місце серед іноземних мов, які вивчаються в українському суспільстві, посідає німецька мова.

На сучасному етапі існує низка досліджень, які присвячені вивченню німецької мови у контексті іншомовної освіти в Україні. Зокрема, проблемі присвячені роботи Н. В. Бейліс [8], Л. С. Дзевицької [24], М. В. Дутки [27], М. Кирилюк [50], М. В. Когуч [53] та ін.

Вивчати німецьку мову означає покращувати якість життя у професійній та приватній сфері. Є можливості навчання у закладах вищої освіти Німеччини [68]. Німецька мова – одна зі світових і міжнародних мов як за чисельністю мовців, так і за значенням [22, с. 55]. Німецька мова – це мова техніки і фінансів. За останні п'ять років попит на неї значно виріс, з'явилося багато німецьких партнерів та інвесторів. Інтенсивно імпортуються товари з Німеччини, наприклад, сантехніка, меблі, електроніка, автомобілі. А отже, потрібні люди, які можуть з цими імпортерами спілкуватися. Знання німецької мови також вітається в представництвах німецьких банків [88, с. 256].

Слід зазначити, що з появою великої кількості іноземних інвесторів попит на німецьку мову в Україні значно виріс, що таким чином сприяло активному розвитку німецькомовної освіти. З кожним роком збільшується кількість організацій, шкіл, установ та приватних курсів, які пропонують вивчення німецької мови та сприяють поширенню цього явища серед українців.

Актуальність теми дослідження обумовлена великим попитом на володіння іноземними мовами в сучасному світі та прагненням національної освітньої системи України інтегруватися в німецький освітній і культурний простір.

Таким чином, **об'єктом дослідження** виступає німецькомовна освіта в навчальних закладах України.

Предмет дослідження: зміст, засади, тенденції та перспективи розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України (в кінці ХХ – на початку ХХІ століття).

Метою цієї роботи є дослідження етапів становлення німецькомовної освіти в Україні з метою визначення подальших тенденцій та перспектив її розвитку.

Відповідно до об'єкта, предмета і мети визначені такі **завдання дослідження**:

1) обґрунтувати культурно-історичні, суспільно-політичні та соціально-педагогічні передумови навчання німецької мови в Україні (в кінці ХХ – на початку ХХІ століття);

2) здійснити аналіз сучасного розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України (в кінці ХХ – на початку ХХІ століття);

3) визначити тенденції та перспективи розвитку німецькомовної шкільної освіти в Україні;

4) розкрити зміст і організацію підготовки фахівців з німецькомовної освіти в українських освітніх закладах;

5) охарактеризувати становлення і розвиток навчання німецької мови у Київському національному лінгвістичному університеті;

6) висвітлити перспективи розвитку системи підготовки фахівців з німецькомовної освіти: визначити вклад учених Київського національного лінгвістичного університету для розвитку навчання німецької мови в Україні.

Хронологічні межі дослідження: кінець ХХ - початок ХХІ століття. Ми окреслюємо межі нашого дослідження від здобуття Україною незалежності, тому що саме в цей період наша країна обрала європейський вектор розвитку і підвищилась важливість іншомовної освіти та вивчення іноземних мов, зокрема німецької.

Наукова новизна та теоретична значущість одержаних результатів дослідження полягають в узагальненому систематичному поданні теоретичних засад дослідження розвитку німецькомовної освіти в Україні як соціально – культурного явища в кінці ХХ – на початку ХХІ століття, а також спробі висвітлити тенденції та перспективи розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України.

Практична значущість дослідження полягає в ґрунтовному аналізі становлення та еволюції німецькомовної освіти в навчальних закладах України в кінці ХХ – на початку ХХІ століття, що дозволить в подальшому визначити тенденції та перспективи розвитку цього явища.

Методи дослідження. Характер об'єкта дослідницької роботи зумовив використання таких методів наукового дослідження, як аналіз, синтез, зіставлення та узагальнення досліджуваного матеріалу.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження та основні положення роботи були оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (13-14 травня 2021 року, Київ, КНЛУ).

Обсяг і структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох основних розділів, висновків, резюме українською, німецькою та англійською мовами, списку використаних джерел, який налічує 102 позиції, із яких 7 – німецькою та 3 – англійською мовами. Повний обсяг роботи – 103 сторінки. Основний зміст викладено на 81 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК СОЦІАЛЬНО – КУЛЬТУРНОГО ЯВИЩА В КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

1.1. Культурно-історичні, суспільно-політичні, соціально-педагогічні передумови навчання німецької мови в Україні

Мета цього підрозділу полягає в тому, щоб обґрунтувати культурно-історичні, суспільно-політичні та соціально-педагогічні передумови навчання німецької мови в Україні в кінці ХХ – на початку ХХІ століття.

На сучасному етапі розвитку соціокультурної дійсності інтернаціоналізм і міжкультурна компетентність є важливими ключовими кваліфікаціями задля економічного успіху. Знання мов допомагає відкривати на глобусі нові ринки й надає переваги в умовах конкуренції [24, с. 249]. На думку М. В. Когуч, володіння мовами міжнародного спілкування є однією з головних умов плідної співпраці та взаєморозуміння в єдиному багатонаціональному просторі [53, с. 214].

С. Деркач вважає, якісно нові взаємовідносини України з країнами світового співтовариства, нові політичні та соціально-економічні реалії створили сприятливі умови для вивчення іноземних мов, наповнили це навчання новим змістом, а саме підготовкою молодого покоління до життя у демократичному багатонаціональному суспільстві [21].

Становлення змісту іншомовної освіти в Україні визначалося соціально-економічними і політичними чинниками. Зміни в змісті вивчення іноземних мов відбувалися в умовах загострення суперечностей між цільовими настановами, які висувалися в системі освіти і мотивувалися потребами суспільства. Попри зростання потреби в оволодінні учнями загальноосвітніх закладів іноземними мовами, організація освіти на різних етапах розвитку українського суспільства не змогла її цілком задовольнити [8].

Вислів «Рідна мова плюс дві іноземні» став в наші дні правилом для громадян багатомовної об'єднаної Європи. Вивчення іноземних мов –

першочергова потреба українців, які впевнено крокують шляхом інтеграції в європейське співтовариство та беруть активну участь у Болонському процесі. Сьогодні німецька мова посідає друге місце після англійської в ієрархії вивчення іноземних мов в Україні, тому актуальним є вивчення німецької мови як другої іноземної (а часто і навпаки) [27, с.65]. Співіснування англійської та німецької мов (іноді також їх конкуренція) останнім часом можна спостерігати на прикладі України. З одного боку, кількість англомовних шкіл постійно збільшується (особливо на сході України). Але з іншого боку – вплив німецької культури посилюється, а саме завдяки установам DAAD та ÖAD (міжнародні стипендіальні програми), які сприяють перебуванню українських науковців та студентів у Німеччині та Австрії, шкільним та університетським партнерствам (наприклад, між університетами Чернівців та Геттінгена) [98, с.458].

Німецька мова є однією з найвідоміших і найпопулярніших європейських мов у наш час, якою написана друга за величиною після англійської кількість наукових праць, художніх творів і текстів. У другій половині XIX – на початку XX ст. німецька мова була чи не найпопулярнішою мовою вчених, вона й дотепер відіграє значну роль у науці та освіті. Німецькою публікуються міжнародні фахові журнали, колеги з одного фаху спілкуються між собою німецькою у таких галузях, як філософія, соціальні науки та медицина, усі важливі поняття були сформовані саме німецькою [7, с. 24].

Розвиток німецькомовної освіти в Україні відбувся під впливом сукупності зовнішніх і внутрішніх чинників. Основними зовнішніми чинниками відповідного розвитку слід вважати: отримання Україною незалежності й обрання нею західноєвропейського вектору поступу, окреслення суспільством нового курсу української системи освіти (на її децентралізацію, гуманізацію, культуризацію, особистісно-розвивальну спрямованість і відповідність ринковим умовам), який насамперед віддзеркалено на законодавчому рівні [8, с. 61].

Провідними внутрішніми чинниками виступають:

– концептуалізація викладання іноземних мов в Україні та його адекватність розробленому Державному освітньому стандарту з іноземної мови (1998 р.);

– зорієнтованість змісту німецькомовної освіти на культивування гуманістичних ідей;

– фундаменталізацію культурних надбань, інтеграцію цінностей національної і німецької культур, урахування Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти в процесі створення іншомовних підручників, навчальних і методичних посібників нового покоління;

– запровадження нового – дитиноцентриського підходу до пошуку ефективних інноваційних форм і способів організації освітнього процесу з німецької мови [8, с. 61-62].

Ми дотримуємося думки Н. В. Бейліс (див. табл. 1.1). стосовно етапів розвитку німецькомовної освіти в Україні, адже ця періодизація бере свій початок саме з проголошення незалежності України. Ми окреслюємо межі нашого дослідження саме з цього періоду, адже саме після здобуття незалежності в Україні значно зріс попит на вивчення іноземних мов.

Таблиця 1.1.

**Періоди розвитку німецькомовної освіти у
загальноосвітніх закладах України в кінці XX – на початку XXI
століття [8, с. 62]**

І період (1991-1999 рр.)	<ul style="list-style-type: none"> • культивування в освіті ідей гуманізації й гуманітаризації національної німецькомовної освіти учнів загальноосвітньої школи на державному і регіональному рівнях;
ІІ період (2000-2009 рр.)	<ul style="list-style-type: none"> • концептуалізація іншомовної освіти на основі Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, зародження практики особистісно орієнтованого німецькомовного навчання в загальноосвітніх школах України;

Продовження табл. 1.1.

<p>III період (2010-2018 рр.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • подальший розвиток практики опанування учнями цінностями національної і німецької культур в євроінтеграційному вимірі їх єдності й на особистісному рівні.
---------------------------------------	--

Провідною ознакою періоду культивування ідей гуманізації й гуманітаризації національної німецькомовної освіти учнів загальноосвітньої школи є певний рівень усвідомлення на державному управлінському рівні значущості ідеалів гуманізму і «педагогіки добра». На пріоритетні напрями розвитку іншомовної освіти України акцентовано увагу насамперед у таких загальнодержавних документах: Законах України «Про освіту» (1991 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» (1994 р.) [8, с. 63].

Важливим пріоритетом 2000-х років в освітній галузі стала переорієнтація шкільної освіти на формування в учнів інноваційного типу мислення і культури особистості, здатності до ефективної комунікації у глобальному просторі, зокрема через вивчення іноземних мов [8, с. 68].

Розробка та впровадження майже всіх нормативно-правових документів, які регулюють навчання іноземних мов у вітчизняній системі освіти III періоду, відбувається з орієнтацією на «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти» (2003 р.), Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки (2012 р.), Концепцію мовної освіти України (2012 р.), Галузеву концепцію розвитку неперервної педагогічної освіти, проект «Шкільний вчитель нового покоління» (2013 р.), Закон «Про вищу освіту» (2014 р.) Концепцію «Нової української школи» (2017 р.). Документами, що регулюють навчання німецької мови (найчастіше як другої іноземної) у загальноосвітній школі є: Державний стандарт базової і повної середньої освіти (2011 р.), Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Друга іноземна мова 5-11 класи (2013 р.), Рекомендації Міністерства освіти і науки України «Іноземні мови» (2016/17 н.

р.), Закон «Про освіту» (2017 р.) та Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5 – 9 класи (2017 р.) [8, с. 76-77].

Найбільшою німецькою міжнародною організацією, метою якої є популяризація німецької мови за кордоном та підтримка міжнародної культурної співпраці різних країн з Німеччиною, є Гете-Інститут (Goethe-Institut). В Україні цей культурний центр було створено у липні 1993 р. і з тих пір він:

- виступає посередником та співучасником у німецько-українському діалозі в культурній та освітній сферах;

- допомагає зростанню та підтриманню симпатії та інтересу до ФРН;

- надає інформацію про цю країну та сприяє вивченню німецької мови в Україні;

- підтримує діалог між Європою та східноєвропейськими культурами. Основними напрямками роботи у сфері культури є зустрічі між українськими й німецькими художниками та інтелектуалами, презентація сучасної німецької культури і підтримка німецько-української співпраці у цій сфері [22, с. 55-56]. Гете-Інститут пропонує курси німецької мови для дорослих з рівня А1 по рівень С1, курси для підлітків з 8 до 15 років, а також курси підготовки до здачі екзаменів в Інституті-Гете та отриманні сертифікату про відповідний рівень володіння німецькою мовою [94].

У 1993 році в Україні була створена Асоціація вчителів німецької мови та германістів. Головною метою Української асоціації є популяризація німецької мови в Україні та покращення викладання німецької мови як іноземної [99, с. 13]. Основними завданнями цього союзу виступають:

- репрезентація інтересів навчальних закладів, в яких викладають німецьку мову;

- надання фахової допомоги вчителям, викладачам і студентам – германістам;

- підвищення рівня викладання німецької мови [3].

Поширенню німецької мови в українському суспільстві сприяє також німецько-український дитячий садок, який знаходиться у Києві. Центром уваги роботи дитячого садочка є підготовка дітей до німецько-української школи Києва. Особливість цього садка полягає в тому, що діти знайомляться з різними культурами та пов'язаною з цим багатомовністю. У цьому закладі щоденна мова – німецька, також діти знайомляться з німецькою культурою [97]. Після німецько-українського дитячого садочка діти мають змогу навчатися в німецько-українській школі. Головною умовою вступу до навчального закладу є знання німецької мови хоча б на рівні А1, адже всі предмети у школі надалі викладаються лише цією мовою. Після закінчення школи учні отримують два атестати: один із них дає можливість навчатися у закладах вищої освіти України, а інший дає змогу продовжити навчання у Німеччині [95].

Україна вже 14 років також активно бере участь у програмах Німецької служби академічних обмінів (DAAD), однієї з найбільших освітніх організацій у світі. DAAD забезпечує студентів, аспірантів та викладачів мобільністю та дає можливість талановитій молоді у всьому світі пройти академічне стажування або підвищити кваліфікацію в Німеччині [93].

Своїми програмами обміну, яких налічується більше 200, DAAD охоплює всі дисципліни та країни світу. За допомогою програм візитів, зустрічей колишніх стипендіатів, участі у освітніх виставках та конференціях DAAD сприяє встановленню наукових контактів між німецькими та іноземними науковцями. Стипендії DAAD (див. Додаток А):

- стипендії на навчання для випускників ВНЗ з усіх спеціальностей;
- наукові стипендії: короткі (1–6 місяців); річні; аспірантура у Німеччині;
- наукові стажування для іноземних викладачів ВНЗ та науковців;
- стипендії для навчання на магістерських програмах зі сталого розвитку;
- літні курси у Німеччині для іноземних студентів та випускників;
- групові поїздки для студентів до Німеччини «Studienreisen» [68, с. 2].

Відомою програмою обміну з Німеччиною є також Au Pair. Au Pair– програма культурного обміну, яка дає можливість молоді подорожувати та жити в іншій країні, мешкаючи у іншій родині. В обмін на особисте місце проживання, харчування та кишенькові гроші учасник програми доглядає за дітьми та виконує легку домашню роботу. Термін перебування у родині, як правило, становить один рік. Також терміном «Au Pair» називають учасника програми [68, с. 2].

В Україні (Київ, Львів, Чернівці тощо) також було створено низку австрійських та німецьких бібліотек, Інститут-Гете (Київ), а лектори DAAD та ÖAD постійно сприяють розвитку німецькомовної культури в Україні [98, с.458].

Австрійську службу обмінів (OEAD) було засновано в 1961 р. на основі спільного рішення австрійських університетів. Останніми роками OEAD пропонує дедалі ширший спектр послуг з міжнародного співробітництва в освітній та науковій сферах. Мережа включає не тільки університети, а й інші вищі навчальні заклади, а також школи Австрії. Головною метою організації є науковий і освітній обмін. OEAD управляє широким колом стипендіальних програм Федерального Міністерства освіти, науки і культури Австрії, Міністерства закордонних справ Австрії, Міністерства сільського господарства та екології, Міністерства соціальної політики [1].

Окрім центрів вивчення мов та німецьких бібліотек, незліченні приватні мовні школи в Україні також пропонують курси німецької мови для дітей та дорослих [102, с.100]. Наприклад, LAE School в Києві пропонує індивідуальні, групові та комбіновані курси німецької мови з рівня A1 до рівня C2, а також онлайн-заняття [96].

Центр німецької культури «Widerstrahl» – міст дружби і співпраці в сфері освіти і культури між Україною, Німеччиною та Австрією. Актуальні напрямки діяльності центру:

I. Культура

– популяризація історико-культурної спадщини та традицій етнічних німців України, німецької мови;

- проведення традиційних німецьких свят, тематичних і літературних вечорів;

- організація і проведення фестивалів і днів німецької культури;

II. Освіта

- участь і підготовка науково-практичних конференцій, семінарів і тренінгів, майстер-класів;

- видання методико-дидактичних посібників, країнознавчої, лінгвістичної і автобіографічної літератури;

- підготовка і проведення екскурсій по місту Києву, музеям і виставкам на німецькій мові;

- проведення мовних майданчиків і таборів для дітей та молоді;

- проведення олімпіад і конкурсів на знання німецької мови;

- організація і проведення навчально-освітніх програм і молодіжного обміну в німецькомовних країнах для дітей, школярів і студентів з отриманням мовного диплома;

III. Інформація

- інформаційно-методична робота в організації культурно-освітніх заходів німців України;

IV. Соціальна сфера

- організація і участь в різних благодійних акціях;

- реалізація соціальних проектів: оздоровлення дітей і дорослих, адресна продуктова допомога, пересувна інформаційна виставка з профілактики ВІЛ / СНІД "Маршрут безпеки" [89].

Наступною подією, яка зміцнила дружній зв'язок між Україною та Німеччиною та сприяла розповсюдженню німецької мови в Україні, став Українсько-німецький рік мов, який був ініційований у 2016 році. «Зроби наступний крок» – став девізом Українсько-німецького року мов 2017-2018 [82]. Під цим лозунгом розуміється крок вперед, а не перший, тому що багато людей вже вивчали німецьку мову або хочуть її вивчати. Україна займає п'яте місце у

світі за кількістю людей, які вивчають німецьку мову [100]. Мова і література упродовж всього року служили платформами для знайомства з сучасною культурою, новітніми стандартами в освіті та європейськими цінностями. Організатори Українсько-німецького року мов 2017/2018 – це Міністерство закордонних справ Німеччини, Посольство Німеччини у Києві та Goethe-Institut в Україні (координація проекту) за домовленістю з Міністерством освіти і науки України та Міністерством закордонних справ України. Метою Українсько-німецького року мов стало поглиблення існуючої співпраці між культурно-освітніми установами двох країн та ініціювання нових довгострокових партнерських стосунків і проєктів [82]. Мовний рік мав на меті також дати молодим українцям, зокрема, можливість побудувати міст до Німеччини через німецьку мову та через освітню співпрацю, для навчання та, можливо, до ринку праці [101].

Таким чином, у зв'язку із входженням України в європейський простір та приєднанням в 2005 році до Болонського Процесу зростає важливість знання іноземних мов, а саме німецької мови, адже Україна має дуже тісні відносини з німецькомовними країнами. Певна сукупність передумов сприяла тому, аби німецьку мову вивчали у всіх куточках України. Сьогодні німецькомовна освіта бере свій початок ще з дитячого садочка, переходить у школу, університет і для когось передбачає неперервне навчання протягом життя. Для вивчення німецької мови в Україні є безліч можливостей: мовні школи та курси, університети та програми обміну студентів, культурні центри та бібліотеки.

1.2. Аналіз сучасного розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України

Мета цього підрозділу полягає в тому, щоб здійснити аналіз сучасного розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України.

На початку третього тисячоліття Україна переживає складний період трансформації суспільного розвитку й радикальних перетворень у галузі освіти, намагаючись вийти на рівень європейських та світових стандартів і приєднатись до Болонської конвенції. Процес об'єднання Європи, його розповсюдження на схід супроводжується формуванням загального освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері в масштабах усього континенту [19, с. 145].

На думку О. Бевз, інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні, її вихід у європейський та світовий простір потребують певних трансформацій у сфері освіти, зокрема у галузі шкільної іншомовної освіти [4, с. 30]. У цьому зв'язку в останні роки спостерігаються позитивні тенденції у галузі шкільної іншомовної освіти, а саме: запровадження Державного стандарту початкової, базової і повної загальної середньої освіти, нових програм та технологій у навчальний процес, вивчення іноземної мови з першого класу та другої іноземної з п'ятого класу [5, с. 10].

Іншомовна освіта в Україні реформується з урахуванням основних досягнень європейських країн у цій галузі та відповідно до таких документів Ради Європи як:

- “Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання”;
- “Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”;
- “Європейський мовний портфель”;
- “Приведення екзаменів з мови у відповідність до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти”;
- вимоги до Євроіспитів [19, с. 145].

О. О. Коротун трактує поняття іншомовна освіта наступним чином: «іншомовна освіта – це цілісний, організований процес навчання, виховання і розвитку майбутніх фахівців у межах дисципліни «іноземна мова», що сприяє становленню досвіду творчої діяльності, духовному розвитку особистості та

формуванню культури з урахуванням напряму підготовки. Інакше кажучи, іншомовна освіта передбачає навчання і виховання слухачів змістом і засобами іноземної мови, які позитивно впливають на їхнє професійне і культурне збагачення та творчий розвиток» [55, с. 174].

Іншомовна освіта стала невід'ємною частиною нашого життя. Дітей починають навчати іншомовній освіті з дитячого садочка і на час вступу до закладів вищої освіти студенти повинні володіти певним, визначеним навчальним закладом, рівнем. Завдяки розвитку новітніх технологій та участі України у Болонському процесі, підходи до іншомовної освіти у закладах вищої освіти постійно змінюються та вдосконалюються [69, с. 29].

Мовні школи, курси, культурні центри інших держав користуються популярністю серед громадян України, але й державна система освіти, виконуючи рекомендації Ради Європи, також залучена до процесу підвищення рівня іншомовної освіти українців уже в загальноосвітній школі [15, с. 117].

Іншомовна освіта в Україні має свою багаторічну історію і ставала предметом дослідження багатьох вчених. Їх наукові здобутки засвідчують і стан викладання німецької мови в різні історичні періоди [50, с. 117].

Тривалий період майже по всій території України навчання здійснювалося латинською, російською, польською чи німецькою мовами, що й вплинуло на складний процес формування культури [58, с. 17].

Німецькомовна освіта в Україні має стародавні коріння. Вперше викладання іноземних мов на території України було запроваджено в Острозькій греко-слов'яно-латинській академії в 1576 році. Практика викладання іноземних мов поступово поширювалась в інших університетах, гімназіях України саме завдяки досвіду Острозької академії. Вивчення іноземних мов також практикувалось як обов'язкове у «братських школах» [58, с. 18]. Пізніше в Київському колегіумі, випускниками якого були Григорій Сковорода та Феофан Прокопович, поруч з так званими стародавніми мовами грецькою та латинською почали вивчати німецьку мову [57, с. 247].

Як зазначає Л. В. Кравчук, то початок ХІХ ст. позначався заснуванням у 1802 р. Міністерства народної освіти й наступною розбудовою централізованої та чітко структурованої керованої системи державних навчальних закладів: парафіяльних і повітових училищ, гімназій, університетів. Але з усіх цих навчальних закладів тільки у гімназіях планували викладати так звані класичні і нові мови: латинську, німецьку [56]. Вивчення нових мов було передусім обумовлено слідуванням європейській традиції, але з перевагою на античну культуру [57, с. 247].

Проте у другій половині ХІХ на початку ХХ ст. набула обертів тенденція вивчення іноземних мов як класичних, так і нових (німецької, французької, англійської). Варто зазначити, що вивчення стародавніх мов було в пріоритеті, адже в ті часи вони були головною умовою отримання класичної освіти [57, с. 248].

Послідовне зміщення акценту в освіті з класичної на гуманітарну призводить з часом до більш ширшого впровадження нових мов в 90-ті роки ХІХ ст. та на початку ХХ ст. [50, с. 117].

На початку ХХ ст. нові мови (німецька й французька) набули широкого розповсюдження саме в привілейованих навчальних закладах (інститутах благородних дівиць, кадетських корпусів, дворянських пансіонах) [56].

Німецька мова, в свою чергу, поширилася на території Західної України, що було зумовлено етнічними особливостями краю. Дослідниками також відмічається, що в західному регіоні України панував більш високий рівень мовної освіти, тому що там окрім традиційної німецької популярними були також угорська, польська та румунська мови. Але незважаючи на певні регіональні відмінності у рівні викладання та освіченості населення, на той період володіння щонайменше двома іноземними мовами стало обов'язковим для вступу до закладу вищої освіти [50, с. 117-118].

У середині ХХ ст. реформування іншомовної освіти розпочалося після оприлюднення Постанови Ради Міністрів СРСР «Про поліпшення вивчення іноземних мов». В ті часи з'явилися нові форми навчання:

- класи з поглибленим вивченням тієї чи іншої іноземної мови;
- вивчення іноземної мови з другого класу загальноосвітнього навчального закладу;
- інтенсифікація використання технічних засобів у навчанні іноземних мов [52].

У кінці ХХ ст. іншомовній освіті почали приділяти багато уваги. Початок 90-х років минулого століття позначений різкими змінами у внутрішньополітичній ситуації в Україні. Проголошення незалежності, стрімкі перетворюючі процеси, що охопили всі сфери суспільного життя країни, не оминули і систему освіти, зокрема засади управління освітніми закладами [14, с. 26].

Активна фаза вивчення німецької мови припала на період, коли Україна здобула незалежність, адже іноземні мови в ті часи стали вікном в інший світ та сприяли міжнародній співпраці. Процеси, які пов'язані з міграцією, глобалізацією та пошуком роботи за кордоном, сформували потребу в знаннях іноземних мов, тому в 1995 році Європейський Союз з метою впровадження Концепції багатомовності проголосив, що необхідно вивчати рідну мову та дві іноземні мови [15, с. 118].

Ще до 2000 року обов'язкове вивчення іноземної мови розпочиналося з 4-5 класу [79, с. 273]. В Україні на той час школярі вивчали одну мову на вибір: англійську або німецьку. Основною метою вивчення німецької мови була передача накопичених знань та всебічний розвиток особистості [57, с. 251].

Викладання іноземних мов проходило за двома основними напрямками:

- дедуктивний (використання наукового, перекладно-граматичного та текстуально перекладного методів);
- індуктивний (наочні, логічні, прямі методи) [25, с. 11].

Саме цей період багато дослідників вважають періодом становлення вітчизняної системи викладання іноземних мов [58, с. 19].

У новій програмі середньої школи перша іноземна мова починає вивчатися з другого класу, в спеціалізованих школах з поглибленим вивченням іноземних мов ще в 1-3 класах відводиться три години цього предмету на тиждень, чотири години – у четвертому класі, п'ять годин на тиждень у 5-11 класах [79, с. 273].

У 2005-2006 навчальному році Міністерство освіти та науки України виступило із пропозицією ввести у шкільну програму другу іноземну мову, яка буде вивчатись з 5 класу [15, с. 118]. Причиною цього стало те, що в Європі учні вивчають 2-3 іноземні мови. Запровадження другої іноземної мови після підписання Україною Болонської декларації стало реальним кроком на шляху до формування багатомовної особистості. Вивчення другої іноземної мови в школі означає, що освіта стає багатомовною: рідна мова, перша іноземна та друга іноземна мова утворюють унікальне лінгвістичне явище [50, с. 118].

У 2013-2014 навчальному році вивчення другої іноземної мови стало обов'язковим у всіх закладах загальної середньої освіти, але через неможливість навчальних закладів забезпечити професійні кадри та ефективне методичне забезпечення обов'язковий характер було скасовано. Вивчення другої іноземної мови отримало факультативний характер і відбувається наразі тільки там, де є сприятливі умови [15, с. 118].

Соціально-економічні чинники і проблема європейської інтеграції стали основними чинники удосконалення системи іншомовної освіти в Україні. У Національній програмі “Освіта XXI століття” наголошується на тому, що вивчення іноземних мов стоїть на другому місці після української мови за важливістю у програмі шкільного вивчення [79, с. 273]. Сучасна шкільна освіта поділяється на три ланки, які відображені на рис 1.1.

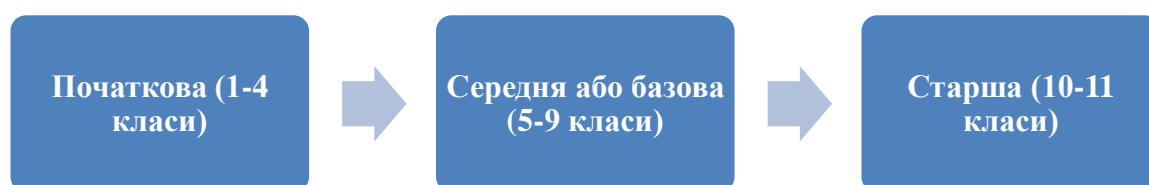

Рис. 1.1. Ланки сучасної шкільної освіти [79, с. 273]

Цілі і кінцеві результати шкільного вивчення іноземних мов описані в Державному стандарті з іноземних мов і в Україні після закінчення початкової школи учні повинні володіти іноземною мовою на рівні А1 Загальноєвропейських Рекомендацій, базової школи – на рівні А2 і старшої школи – на рівні В1 [20, с. 8-10].

Аналізуючи розвиток німецькомовної шкільної освіти в Україні необхідно підкреслити, що до введення у програму другої іноземної мови німецька мова вивчалася школярами на рівні з англійською. Але після того, як вивчення другої іноземної мови отримало обов'язковий характер, німецьку мову найчастіше вивчають як другу після англійської.

З огляду на те, що німецька мова є однією з найбільш вживаних у Європі, її вивчення як другої іноземної є доречним в Україні як європейській державі. Таким чином, німецька мова не втрачає своїх позицій в іншомовній шкільній освіті України, а в руслі сучасних тенденцій до вивчення як мінімум двох іноземних мов пріоритетним бачиться вивчення німецької мови як другої іноземної після англійської [50, с. 119].

Як зазначає Ю. Кузмінська, мета мовної освіти значно змінилась на сучасному етапі. Зараз вона сприймається не просто як досягнення майстерності в одній, чи навіть кількох мовах, що передбачає володіння певними вміннями та навичками, а необхідністю стає володіння усіма лінгвістичними здібностями для досягнення певної мети і цілей [58, с. 20].

Що стосується закладів вищої освіти, то у різні періоди розвитку німецькомовної освіти в Україні з'являлися факультети та кафедри, на яких займалися підготовкою німецькомовних фахівців (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Початок підготовки німецькомовних фахівців у ЗВО України

Назва ЗВО	Рік
Львівський національний університет імені Івана Франка	1784 [35]

Продовження табл. 1.2.

Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова	1834 [33]
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	1875 [87]
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	1906 [62]
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського	1938 [86]
Київський національний лінгвістичний університет	1948 [44]
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	1949 [84]
Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна	1960 [43]
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	1963 [46]
Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	1984 [34]
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	1993 [17]
Криворізький державний педагогічний університет	1994 [85]

Результати аналізу розвитку німецькомовної освіти у закладах вищої освіти показують:

1) Підготовка німецькомовних фахівців розпочалася ще у ХІХ столітті, але переважно на східній території України, адже як було вказано вище, це було зумовлено пануванням більш високого рівня мовної освіти на цій території.

2) Після оприлюднення у середині ХХ ст. Постанови «Про поліпшення вивчення іноземних мов» ми можемо спостерігати появу великої кількості факультетів та кафедр, на яких розпочали підготовку німецькомовних фахівців.

Це було, насамперед, зумовлено плануванням створити велику кількість спеціалізованих шкіл та написати нові підручники для вивчення іноземних мов. Школи потребували іншомовних спеціалістів, тому через це почалася активна підготовка німецькомовних вчителів та фахівців.

Наступний етап розвитку вищої освіти в Україні почався після проголошення її незалежності. У цей період у країні відроджуються і впроваджуються кращі надбання та досвід систем Радянської вищої освіти та країн Європи [54, с. 96]. Основним вектором в той час стала розбудова національної системи вищої освіти України, внесення змін до чинного законодавства для того, щоб забезпечити національні інтереси [91, с.155]. За останні роки в Україні було прийнято низку документів, спрямованих на подальший розвиток системи вищої освіти. Це Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» (1992 р.), Закон України «Про освіту» (1993 р.), Закон України «Про вищу школу» (2002 р.), новий Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) та ін. Дуже важливим було приєднання України у 2005 році до Болонського процесу, що призвело до інтеграції української системи вищої освіти у загальноєвропейську [54, с. 96].

Загалом у XXI ст. українські університети пропонують спеціалізацію 014.022 «Середня освіта. Мова та література (німецька)» [73], на якій відбувається підготовка майбутніх вчителів німецької мови та спеціалізацію 035.043 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька» [74], яка готує майбутніх фахівців з німецької мови. Обов'язковим також є вивчення другої мови, якою зазвичай виступає англійська. Іншомовна освіта представлена двома циклами, які зображені на рис. 1.2.

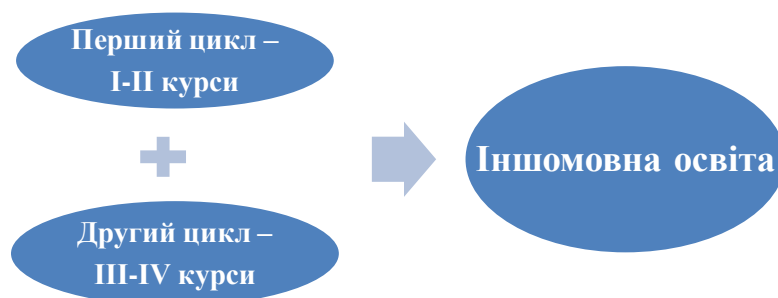

Рис. 1.2. Цикли іншомовної освіти [80]

Метою першого циклу є продовження роботи над базовою іноземною мовою на двох рівнях європейського стандарту: рівні B2 і рівні C1. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності, формування якої було розпочато в основній школі, націленість на якість володіння ІМ, глибоке розуміння культури країни мови, що вивчається — все це є основною характеристикою першого циклу [80].

Рівень B 2 (I курс) передбачає формування у студентів досить високого рівня володіння іноземною мовою, який дозволяє брати безпосередню участь у процесі комунікації з носіями мови, участь у конференціях, розуміння змісту фільмів і телепередач, читання сучасної оригінальної літератури, написання есе і т.д. [80].

Рівень C1 відрізняється більшим ступенем спонтанності і складності в соціально або професійно значущому усному та письмовому спілкуванні. Навчання іноземних мов на цьому рівні передбачає: вміння розвинути свою точку зору, створити текст прагматичного характеру (e-mail, факс, есе, текст для веб сайту та ін.), зрозуміти при читанні оригінальний публіцистичний, художній чи науково-популярний текст, а також повне розуміння теле- і радіопередач будь-якого ступеня складності [80].

Метою другого циклу є формування базової мови на самому високому рівні (C 2), а також мови для спеціальних і академічних цілей. Рівень C 2 — розуміння при читанні тексту будь-якої складності і будь-якого змісту (від вузькоспеціальних до літературних форм), сприйняття на слух як живої мови, так і текстів радіо- і телепередач, художніх фільмів, вміння оформити висловлювання в стилі, відповідному для кожної конкретної ситуації спілкування, а також створити письмовий текст будь-якої складності (есе, резюме, критичний аналіз професійних письмових джерел або літературного твору тощо) – все це характерно для комунікативних умінь добре освіченого носія мови [80].

Профорієнтаційна підготовка студентів здійснюється під час проходження педагогічних практик у класах і гуртках, ліцеях та гімназіях, факультетах майбутнього вчителя і довузівської підготовки, мовних курсах при університетах тощо [75, с. 268].

Під час бакалаврату студенти мають змогу пройти практику з німецької та другої іноземної мови, яка зазвичай відбувається у школі та відчутти на собі роль вчителя та класного керівника. Магістрантам пропонується подібна практика, але вже в університеті, де вони мають змогу викладати німецьку та другу іноземну мову студентам бакалаврату.

Отже, шкільна німецькомовна освіта в Україні пройшла складний та тривалий шлях розвитку, під час якого вона перебувала в постійному русі, цілеспрямовано вдосконалювався її зміст, що характеризувалося поступовими змінами в навчальних планах і програмах та навчально-методичному забезпеченні. Заклади вищої освіти в Україні відповідають за підготовку висококваліфікованих вчителів та фахівців німецькомовної освіти, які мають бути сучасними та йти в ногу з часом та реформами у галузі іншомовної освіти.

1.3. Тенденції та перспективи розвитку німецькомовної шкільної освіти в Україні

Мета цього підрозділу полягає у визначенні тенденцій та перспектив розвитку німецькомовної шкільної освіти в Україні.

Розвиток сучасної шкільної освіти безпосередньо залежить від постійних змін, що відбуваються в житті суспільства та постають причиною численних оновлень як змісту навчання, так і його цілей [18, с.187].

На думку Н. Дудик та Т. Зевченко, сучасний розвиток суспільства, різнобічні економічні, соціально-політичні та культурні зв'язки нашої країни з країнами світу суттєво вплинули на процес навчання іноземних мов в закладах загальної середньої освіти. Одним з найважливіших завдань системи освіти сьогодні є гуманізація процесу навчання, в центрі якого знаходиться суб'єкт, його потреби та інтереси [26, с. 97].

З огляду на актуальність для сучасного випускника середньої школи володіння іноземними мовами, зокрема німецькою, як засобом міжнародного

спілкування в різних сферах діяльності, спеціальної уваги потребує якісна іншомовна освіта. Для її успішної реалізації важливим є врахування кращих історичних традицій вітчизняної німецькомовної освіти з метою оптимального поєднання класичної спадщини минулого і сучасних досягнень наукової думки, органічного зв'язку її з вітчизняною історією, культурою і педагогічним досвідом [7, с. 26].

Модернізація національної системи освіти, зокрема галузі іноземних мов, починається з усвідомлення особливостей цієї системи. При навчанні учнів німецької мови в закладах загальної середньої освіти важливо враховувати вікові особливості учнів, які мають відповідний досвід вивчення першої іноземної мови, що необхідно використовувати в процесі навчання. Зокрема, дослідники враховують такі чинники у процесі навчання:

- наявність в учнів власної мотивації до навчання, яка є соціальним чинником;

- наявність певних навчальних стереотипів унаслідок попереднього досвіду вивчення першої іноземної мови, які можуть сприяти чи заважати навчанню німецької мови;

- наявність чи відсутність інноваційних особистісно-розвивальних методик вивчення німецької мови [7, с. 27].

Упродовж кінця ХХ – початку ХХІ століття в Україні зроблено вагомі кроки щодо модернізації загальноосвітньої школи в напрямку вивчення німецької мови. Зокрема, це дало змогу вдосконалити навчальні програми, сприяло появі передумов до виникнення сучасних навчальних комплексів, дало можливість запровадити навчання німецької мови за вибором (як першої, так і другої іноземної мови) [8, с. 126].

В нашому дослідженні за основу ми беремо тенденції Н. В. Бейліс, яка виділяє три групи.

Перша група тенденцій – це тенденції до фундаменталізації змісту вивчення німецької мови в навчальних планах та програмах.

Серед цих тенденцій розвитку німецькомовної шкільної освіти важливе місце займає насамперед тенденція «Підвищення значення цінностей німецької культури». За роки незалежності України в нових суспільно-політичних і економічних умовах закладається національна концепція виховання в учнів іншомовної культури, суголосної до загальнолюдських цінностей, яка ввібрала в себе багатство культурної спадщини народів іншомовних країн. Тим самим наголошується на позитивному впливі набутих знань на усвідомлення в учнів своєї власної культури. Підвищення питомої ваги цінностей німецькомовної культури відбувається через розширення та поглиблення лінгвокраїнознавчих і соціокультурних знань про німецькомовні країни, мова яких вивчається у закладах загальної середньої освіти і забезпечення використання цих знань у практичній діяльності майбутніх випускників як необхідного складника іншомовної комунікативної компетентності. Мова йде про відбиття у змісті німецькомовної освіти системи відповідних умінь та навичок [8, с. 127-128].

Другою тенденцією виступає тенденція «Підвищення рівня варіативності підручників, посібників і навчальних комплексів». Ця тенденція розкривається через відносну свободу для учнів і викладачів у виборі навчально-методичних комплексів з німецької мови у школах України. Такої свободи не було в радянській освітній системі, яка орієнтувала на однакові навчальні посібники для усіх шкільних освітніх програм. Вчитель сьогодні має можливість варіювати рівень складності підручників залежно від рівня підготовленості учнів та складності програми шкільної дисципліни «німецька мова». З'являються серії національних навчальних комплексів з німецької мови для загальноосвітніх середніх закладів, створені одним автором або авторським колективом: Н. Басай; С. Сотниковою; М. Сидоренко, О. Палій; Г. Гоголевою, С. Сотниковою; С. Білоусовою, С. Сотниковою. У комплексі з підручниками з німецької мови використовуються робочі зошити і програмні педагогічні засоби з метою організації самостійної роботи, диференціації навчальних дій учнів і урізноманітнення контролю їхніх знань. Пропонуючи учням цілий комплекс

знань, умінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності, сьогодні вчитель повинен вибрати та рекомендувати їм такий навчальний комплекс, що в змозі надавати достатні знання не тільки про мову, а і про звичаї, традиції та історію німецькомовних країн [8, с. 128-129].

Третя тенденція – «Поглиблення інтеграцій цінностей української й німецької культур» у навчальний процес, вона також є однією із важливих тенденцій розвитку німецькомовної освіти на шляху входження України в загальноєвропейський освітній простір. Збереження та розвиток культурних, освітніх та економічних зв'язків із німецькомовними країнами активізує інтеграційні процеси, що позитивно впливає на розвиток своєї національної культури та стимулює поширення української мови за межами України. Інтеграція європейських цінностей в освітній процес України сьогодні вже здійснюється шляхом їх віддзеркалення у змісті навчальних програм з німецької мови, їх синтезування з цінностями української культури. Це сприяє більш глибокому вивченню і засвоєнню учнями цінностей національної культури і інтелектуальної спадщини, сприяє появі в них духу творчості, усвідомленню сутності німецьких демократичних традицій, моделі співіснування різних народів і культур, виховує у дітей толерантність у спілкуванні та громадянську відповідальність за власні навчальні дії. Водночас необхідно усвідомити, що вчителю випало нелегке завдання вирізнити національну ідентичність українського і німецькомовного народів, знайти і донести до свідомості учнів той самий спільний європейський дух із непростого взаємодії різних національних культур [8, с. 129-130].

Ще одна тенденція – «Орієнтація цінностей змісту іншомовної освіти на особистість» лежить в основі розвитку нової вітчизняної освітньої реформи. У державній Концепції «Нова українська школа» наголошується на індивідуалізованому характері навчання, який направлений на максимальний розвиток здібностей дитини, необхідності урахування інтересів і потреб кожного конкретного учня, що дозволяє враховувати його можливості і сприяти його

самореалізації. У процесі вивчення німецької мови це стає можливим за допомогою використання комунікативних та особистісно зорієнтованих освітніх методик, які враховують та розвивають індивідуальні здібності учнів, формують мовленнєві вміння та навички за допомогою направленості освітніх програм відповідно до різних індивідуальних можливостей як учнів, так і вчителів. Важливим чинником у цьому напрямку розвитку німецькомовної освіти є збагачення її змісту уміннями вчитися, уміннями самостійної когнітивної діяльності з використанням новітніх засобів інформаційних технологій. Це важливо для формування в учнів системи цінностей та відношень, які відповідають багатонаціональному суспільству за допомогою вивчення іншомовної культури німецькомовних народів [8, с. 131].

Не менш важливою є і тенденція «Розширення змістових ліній німецькомовної освіти за рахунок екологічної, громадянської, валеологічної і ринкової складових». Особливістю нового навчального змісту іноземних мов є те, що він передбачає розгортання освітнього процесу не тільки за традиційною тематикою ситуативного спілкування, але й за чотирма інтегрованими змістовими лініями, а саме: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», які спрямовані на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння в різних сферах життєдіяльності суспільства та у реальних ситуаціях. Важливим аспектом цієї тенденції є розширення та поглиблення позакласної, клубної, гурткової, музейної й іншої неформальної роботи, від якої залежить якість опанування учнями цінностями німецької культури [8, с. 131-132].

Другу окрему групу складають тенденції до оновлення методики вивчення німецької мови.

Важливе місце в цій групі займає тенденція «Зростання іншомовної комунікативної компетентності учня в системі інноваційних методів навчання». Варто зазначити, що відповідна тенденція розвитку іншомовної освіти значною

мірою зумовлюється появою особистісно зорієнтованого навчання. Наразі в системі навчання німецької мови використовується поєднання і комбінування загально дидактичних, інтерактивних та спеціальних особистісно зорієнтованих методів навчання. Це позитивно вплинуло на можливість урахування іноземного досвіду в галузі німецькомовної освіти, вироблення національних рівнів формування, розвитку й удосконалення іншомовної комунікативної компетентності на основі Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [8, с. 132].

Тенденція гуманізації методики вивчення німецької мови є також однією з помітних сучасних тенденцій розвитку німецькомовної шкільної освіти. Під гуманізацією методики німецькомовної освіти розуміється процес створення такої системи методів, прийомів і засобів навчання, яка сприяє самореалізації особистості учня на уроці німецької мови. Сьогодні вже можна побачити в Україні нові паростки використання відповідних гуманних методів навчання німецької мови. Тобто кращі вчителі України намагаються здійснити місію, притаманну вчителям школи: прийти на допомогу дитині в навчанні жити у взаєморозумінні з собою, з іншими людьми, з суспільством, у гармонії з природою [8, с. 133].

Третю групу складають тенденції до модернізації засобів іншомовної освіти.

Визначальна тенденція даної групи – «Розширення системи засобів іншомовної освіти за рахунок інформаційно-комунікативних технологій». В останнє десятиліття в основі розвитку німецькомовної освіти в Україні набуло поширення викладання німецької мови за допомогою сучасних технічних засобів навчання та широке застосування електронних навчальних ресурсів як необхідної ланки в системі засобів іншомовної освіти. Дана тенденція поступово реалізуються у сучасних закладах загальної середньої освіти, так як потребує значних фінансових вливань в освітню галузь, але є необхідною і нагальною, оскільки впливає на формування пізнавально-творчої особистості учня. Тоді

особистість має високий рівень володіння інформаційно-комунікативними навичками і здатна до сприйняття і передачі різного роду іншомовної інформації. Використання учнями і вчителями німецької мови інформаційно-комунікаційних технологій розширює можливості в пошуках цінностей німецькомовної культури, їх засвоєнні, забезпечує якісне оволодіння учнем комунікативною компетентністю [8, с. 134].

Важливою є й тенденція «Підпорядкування засобів німецькомовної освіти ідеї діалогу німецької і української культур». Формула відповідної тенденції пов'язана з шануванням цінностей власної національної культури, історичних українських коренів. Саме на такому фундаменті поваги до національної ментальності і відбувається на уроках з німецької мови поява ситуацій усвідомлення учнями значущості діалогу з культурою німецького народу, належності до сім'ї всіх європейських народів, що складають єдину Європу [8, с. 135].

Однією з сучасних тенденцій вивчення німецької мови є застосування проєктної технології на уроках. Навчання за проєктною технологією передбачає виконання певних завдань уроку, які зображені на рис. 1.3.

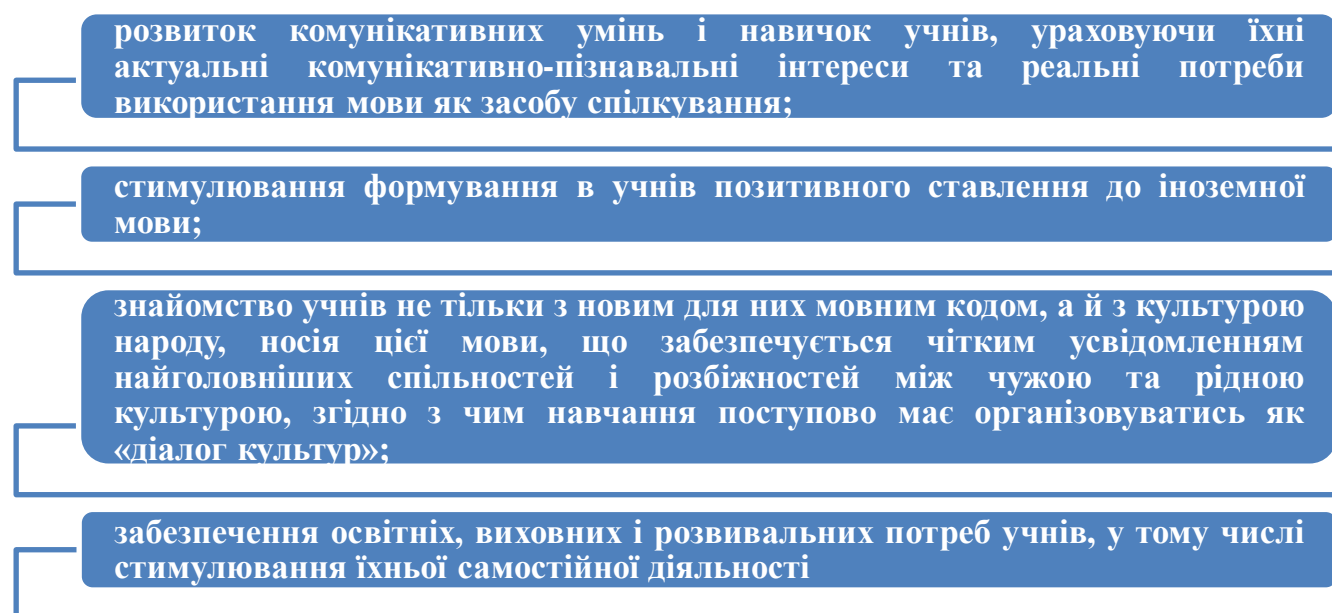

Рис. 1.3. Основні завдання уроку за проєктною технологією навчання [81, с. 237]

Метод проєктів дозволяє створювати на заняттях з іноземної мови дослідницьку творчу атмосферу, де кожен учень стає учасником активного творчого пізнавального процесу. Учнів потрібно привчати до проєктної діяльності починаючи з першого класу, але дотримуючись принципу від простого до складного та з урахування вікових особливостей дітей та їхнього навчального досвіду [81, с. 239]. Зміст проєктної роботи має узгоджуватись з програмною тематикою спілкування (див. Додаток Б).

Значну роль у розвитку німецької мови у шкільній справі відіграє також культурно-освітній центр Гете-Інститут (Goethe-Institut). Однією з його ініціатив був проєкт «Школи: партнери майбутнього» (PASCH), який був започаткований в лютому 2008 року Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини. Ініціатива «Школи: партнери майбутнього» (PASCH) об'єднує у всесвітню мережу понад 2000 шкіл PASCH з особливою прив'язкою до Німеччини. Чотири основні ідеї визначають напрямок діяльності PASCH:

- перспективи через освіту;
- розширення горизонтів через багатомовність;
- доступ до мови та освіти;
- спільний розгляд проблем майбутнього як міжнародне навчальне об'єднання [31].

Завдання Гете-Інституту в рамках зазначеної ініціативи полягало у створенні мережі шкіл-партнерів в Україні та їх активна підтримка в організації занять з німецької мови. З цією метою він надає сучасні мультимедійні навчальні та країнознавчі матеріали, регулярно організовує курси підвищення кваліфікації вчителів та забезпечує обладнанням, необхідним для організації занять з німецької мови. Гете-Інститут запрошує найбільш здібних учнів шкіл-партнерів на тритижневі молодіжні курси до Німеччини. Окрім того, пропонує школам-партнерам широкий спектр культурних проєктів (інтерактивні виставки, семінари, шкільні змагання і т.д.) [59, с. 126].

Однією з тенденцій, яка спрямована на покращення шкільної освіти в Україні, є ключова реформа Міністерства освіти і науки – Нова українська школа. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Однією з компетентностей, яких набуватимуть учні в новій українській школі, є здатність спілкуватися іноземними мовами. Допомогти учням набути цю компетентність мають вчителі, адже саме на них тримається ця реформа. Це означає, що головна мета – сприяти професійному та особистому зростанню вчителів [67].

Важливою тенденцією у вивченні німецької мови у Новій українській школі виступає застосування комунікативно-ігрових технологій. Гра – могутній стимул до оволодіння іноземною мовою та ефективний прийом в арсеналі вчителя. Використання гри й уміння створювати мовленнєві ситуації викликають в учнів готовність, бажання гратися й спілкуватися, дають їм можливість не лише проявити себе, діяти, але й змогу переживати і співпереживати. Гра у процесі навчання виховує культуру спілкування і формує вміння працювати в колективі. Усе це визначає функції гри як засобу психологічного, соціально-психологічного і педагогічного впливу на особистість [81, с. 205-206]. Ігри використовуються вчителями для формування різноманітних компетентностей, а особливо лексичної компетентності, адже це дієвий спосіб швидко та цікаво вивчити лексичні одиниці (див. Додаток В).

2018-й в українській освіті, не помилившись, можна назвати роком підвищення кваліфікації. Для того, щоб вчителі змогли брати участь у реформуванні шкільної освіти та викладати у новій українській школі, вони мали пройти підвищення кваліфікації. Це торкнулося також вчителів німецької мови. Тренерів з німецької мови називають мультиплікаторами, і їхньою підготовкою займався Goethe-Institut. Для навчання вчителів НУШ використовували програму “DLL – Вчимося навчати німецької”. Курс з підвищення кваліфікації розрахований на 12 тижнів – спочатку очне навчання протягом 2-3 днів, потім –

дистанційний курс і на завершення – ще один очний методико-дидактичний семінар. Загалом навчання тривало 80 академічних годин. Вчителям, яким потрібно було актуалізувати або покращити знання мови, пропонувалося пройти 10-тижневий курс “Німецька для вчителів онлайн”, на якому також було приділено увагу методико-дидактичній компетентності [92].

За думкою О. Войтенко, умови та потреби сучасного життя зумовили виникнення нового напрямку у вивченні іноземної мови – застосування таких інноваційних технологій, як комп’ютеризоване навчання [13, с. 66].

Комп’ютеризоване навчання на заняттях іноземної мови реалізується на таких принципах як:

- індивідуалізація (можливість персонально працювати з кожним учнем, ураховуючи його здібності, рівень знань, умінь та навичок);

- диференціація (можна обирати та пропонувати студентам необхідні варіанти навчальних завдань, певної складності й кількості та в такій послідовності, що відповідає їхнім пізнавальним можливостям, рівню знань та вмінь);

- інтенсифікація (наявні різні засоби презентації навчального матеріалу, його структурування з широким залученням інтерактивних видів і форм робіт) [12, с. 66].

Серед головних дидактичних функцій, що можуть бути реалізовані за допомогою комп’ютерних технологій, треба зазначити такі:

- пізнавальна (так, наприклад, використовуючи комп’ютерні технології та навчальні програми, на яких відображені текст, звук, зображення, відео, можна отримати будь-яку необхідну інформацію);

- розвивальна (робота учнів з навчальною програмою крім активації лексики сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічне мислення, пам’ять, увага);

- тренувальна (з допомогою комп’ютерних програм учні мають можливість самостійно в нетрадиційній формі тренуватись та перевірити свій рівень знань та

вмінь з певної теми, визначити конкретні прогалини, доопрацювати їх та виконати запропоновані завдання ще кілька разів з метою покращення своїх результатів);

– діагностична (використовуючи комп'ютерні технології, викладач має змогу швидко здійснити контроль та з'ясувати рівень засвоєння навчальної теми);

– комунікативна (під час роботи учнів з навчальними програмами, ведучи діалог з комп'ютером, учні долають бар'єр боязливості) [9].

Структурна побудова заняття з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу зацікавити учнів до заняття, до вивчення нових лексичних одиниць з теми. Вивчаючи іноземну мову, прослуховування аудіо записів, перегляд коротких відео з теми, де застосовуються нові лексичні одиниці, виконання тестів та завдань є досить ефективним видом діяльності. Це є досить цікавим для учнів та допомагає підвищити мотивацію вивчення іноземної мови [13, с. 67].

Таким чином, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює позитивну внутрішню мотивацію, учні демонструють свій інтерес до вивчення іноземної мови, внаслідок чого значно підвищується якість виконання навчальних завдань та результативність навчання. Водночас необхідно пам'ятати, що використання інформаційно-комунікаційних на заняттях повинно бути вмотивованим та методично дозованим [13, с. 67].

У зв'язку з пандемією у 2020 році школи та інші навчальні заклади мали перейти на дистанційне навчання, тому через це набула поширення тенденція вивчення німецької мови за допомогою технічних засобів. Вчителі та викладачі повинні були швидко пристосуватись до вимог сьогодення та проводити онлайн-заняття. Така доля спіткала не лише школи, але й заклади вищої освіти, курси німецької мови та установи, які займаються розповсюдженням німецької мови в Україні. Різкий перехід на викладання німецької мови по ту сторону екрана був вкрай тяжким, але не дивлячись на всі перешкоди українські вчителі та викладачі дуже швидко пристосувались до нових умов роботи.

Навіть зараз, коли в Україні триває адаптивний карантин, більшість університетів, аби нікого не наражати на небезпеку, проводять лекційні заняття в онлайн-режимі, тому що зазвичай лекції відвідує велика кількість студентів.

В останній час навіть репетиторство з німецької мови, яке до пандемії найчастіше проводилося в реальному часі, тепер воліє до онлайн-занять, адже це є зручним та ефективним.

Отже, німецькомовна шкільна освіта постійно вдосконалюється та розвивається. Все частіше з'являються нові тенденції та перспективи, які покращують зміст навчання та відповідають сучасним вимогам українсько-німецького суспільства.

Висновки до розділу 1

Таким чином, в першому розділі наукової роботи було розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження розвитку німецькомовної освіти в Україні як соціально – культурного явища.

На сьогоднішній день знання іноземних мов, а саме німецької мови – це не тільки запорука успішного життя та кар'єри, але й безліч перспектив:

- подорожування у різні країни;
- знайомство з новими та цікавими людьми та культурою зарубіжних країн;
- навчання та практика за кордоном;
- високооплачувана робота;
- студентські обміни, тощо.

У зв'язку з тим, що наша країна за останні роки почала дуже активну співпрацю з європейськими країнами, зростає значення іноземної мови для міжнародного спілкування, а саме німецької мови.

У наш час дуже складно в Україні не знайти можливостей для вивчення німецької мови. Цьому сприяла певна кількість культурно-історичних, суспільно-

політичних та соціально-педагогічних передумов, а також деякі внутрішні та зовнішні чинники, як, наприклад:

- здобуття Україною незалежності;
- західноєвропейський вектор розвитку;
- новий курс української системи освіти;
- нові взаємовідносини України з країнами світового співтовариства;
- становлення змісту іншомовної освіти в Україні;
- урахування Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти тощо.

Ми беремо за основу періодизацію становлення німецькомовної освіти Н. В. Бейліс про те, що після здобуття незалежності німецькомовна освіта в Україні пройшла три періоди розвитку: I період (1991-1999 рр.), II період (2000-2009 рр.), III період (2010-2018 рр.).

Наразі німецькому мову активно вивчають діти, школярі, студенти та дорослі, адже ця мова надає в майбутньому певні переваги у приватному та професійному житті. Велика кількість організацій, установ та подій сприяє розповсюдженню та вивченню німецької мови в Україні, виступає посередником між Німеччиною та Україною, надає інформацію про німецькомовні країни та їх культуру:

- Гете-Інститут (Goethe-Institut);
- німецько-український дитячий садок та школа (Deutsch-Ukrainische Kindertagesstätte “КІТА”, Deutsche Schule Kiev);
- Німецька служба академічних обмінів (Deutscher Akademischer Austauschdienst);
- Австрійська служба обмінів (Österreichischer Austauschdienst);
- програма культурного обміну Au Pair;
- приватні курси німецької мови (LAE School);
- центр німецької культури («Widerstrahl»);
- Українсько-німецький рік мов.

Вихід України в європейський та світовий простір потребував неминучих трансформацій, які торкнулися того, без чого неможливим є комунікація з представниками інших країн – іншомовної шкільної освіти. Іншомовна шкільна освіта в Україні має давні коріння і пройшла довгий та складний шлях розвитку та реформ. Сьогодні ми можемо спостерігати позитивні тенденції у реформуванні шкільної іншомовної освіти, які відбуваються із урахування найкращого європейського досвіду у цій галузі. У сучасному світі попит на іноземні мови зростає дуже швидко, а саме на німецькому мову, тому що саме німецькомовні країни пропонують для українців чи не найбільшу кількість можливостей для реалізації себе та своїх умінь та знань.

Як наголошувалося вище, саме після проголошення Україною незалежності стався бум у вивченні іноземних мов, а саме англійської та німецької. До 2000 року німецька мова вивчається за вибором з 5 класу, а вже починаючи з 2005-2006 навчального року впроваджуються дві іноземні мови: перша – з 2 класу, друга – з 5 класу, пізніше вивчення двох мов стає обов'язковим для всіх шкіл. Запровадження другої іноземної мови у системі шкільної освіти в Україні стало першим кроком до багатомовної освіти.

Що стосується закладів вищої освіти, то там німецька мова мала давню історію, але активно почала вивчатись саме у ХХ ст. Інститути та університети здійснювали підготовку майбутніх вчителів та фахівців німецької мови у різних куточках України. На сьогоднішній день студенти, які планують пов'язувати своє життя з цією мовою, мають змогу отримати кваліфікаційний рівень бакалавра або магістра за двома найпоширенішими спеціалізаціями: 014.022 «Середня освіта. Мова та література (німецька)» та 035.043 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька».

Під час навчання студенти не тільки вивчають німецьку мову та культуру Німеччини, але й мають змогу проявити свої знання та вміння під час педагогічної практики у школі або університеті. Така практика відіграє важливу

роль у підготовці майбутніх фахівців німецької мови, адже це дає їм змогу відчувати себе в ролі вчителя.

Сучасний світ дуже стрімко розвивається кожного дня, тому німецькомовна шкільна освіта також не стоїть на місці, а постійно вдосконалюється. Цей розвиток залежить від великої сукупності змін, які щоденно відбуваються у світі та українському суспільстві. Вдосконалюється зміст, методи та засоби навчання, а також підготовка німецькомовних фахівців. Такому розвитку подій сприяють різноманітні тенденції та перспективи, які виникають завдяки українським та зарубіжним вчителям, педагогам та професорам, які намагаються покращити іншомовну освіту в Україні.

В нашому дослідженні ми опираємось на класифікацію тенденцій за Н. В. Бейліс. Вчена визначає три групи тенденцій розвитку шкільної німецькомовної освіти:

- тенденції до фундаменталізації змісту вивчення німецької мови в навчальних планах та програмах;
- тенденції до оновлення методики вивчення німецької мови;
- тенденції до модернізації засобів іншомовної освіти.

Однією з тенденцій виступає реформа Нової української школи, яка передбачає підготовку нових висококваліфікованих вчителів, що звісно дуже вплине на якість німецькомовної шкільної підготовки.

Сучасний світ стрімко інформатизується, тому тепер навчальний процес є неможливим без використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках з німецької мови, що також є однією з перспектив розвитку німецькомовної шкільної освіти. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології допомагають вчителю зробити урок цікавим та насиченим, а також швидко перевірити рівень знань учнів. Аби майбутній вчитель німецької мови умів правильно впровадити технології в урок, потрібно навчати цього студентів та показувати їм, які існують технології та як їх можна ефективно використовувати.

РОЗДІЛ 2. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ: РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТІВ

2.1. Зміст і організація підготовки фахівців з німецькомовної освіти в українських освітніх закладах

Мета цього підрозділу полягає в тому, щоб розкрити зміст і організацію підготовки фахівців з німецькомовної освіти в українських освітніх закладах.

З середини 90-х років ХХ ст. соціально-економічний розвиток суспільства потребував якісних змін у системі вищої освіти, радикального оновлення структур, форм, засобів функціонування, максимальної інтенсифікації навчально-виховного процесу. В нових умовах розвитку заклади вищої освіти не лише підвищували рівень професійної кваліфікації випускників, а й якнайшвидше переходили до підготовки фахівців якісно нового типу, які здатні ефективно й гнучко реагувати на зміни соціальних, економічних і технологічних умов виробництва [6, с.396].

Як зазначає В. Іванова, сучасні інтеграційні процеси в Україні, входження її до системи міжнародних, економічних, політичних і культурних зв'язків об'єктивно визначають якісно новий зміст і мету вищої освіти – підготовку висококваліфікованих працівників [30, с. 276].

Питання іншомовної освіти є надзвичайно актуальними на сучасному етапі розбудови нашої держави, адже у зв'язку з останніми суспільними та політичними змінами відбувається переосмислення єдиних вимог у межах професійної та профільної освіти, якості підготовки фахівців та рівня їх конкурентоздатності у світі [2, с. 13].

На думку О. Свиридюк, створення передумов для входження освіти України до єдиного європейського та світового освітнього і наукового простору шляхом впровадження в систему вищої освіти України основних ідей, сформульованих Болонською декларацією, актуалізує проблему навчання іноземних мов у системі вищої освіти [76, с. 226]. Коли потреба володіти іноземними мовами в Європі та

світі постійно зростає, вдосконалення системи навчання іноземного мовлення у середніх та вищих навчальних закладах стає нагальною потребою [10, с. 28].

Сьогодні відбувається реформування освітнього процесу в закладах вищої освіти України відповідно із загальноєвропейськими вимогами до якості освіти:

- інформатизація освітнього простору;
- інтеграційні процеси в сучасній вітчизняній освіті;
- налагодження українськими закладами вищої освіти співпраці з європейськими навчальними закладами в сфері навчальної та наукової діяльності;
- студентські міжнародні обміни;
- можливість здобуття другої вищої освіти та навчання за магістерськими програмами за кордоном [76, с. 226-227].

В умовах реформування вищої школи мають змінюватися також і освітні технології викладання іноземних мов [76, с. 226-227]. Ці зміни зумовлюють потребу у висококваліфікованих учителях іноземної мови, професіоналах, здатних абсорбувати все нове і прогресивне, готових до генерації та запровадження свіжих оригінальних ідей [5, с. 10]. Як зазначає Г. Бондар, суспільством затребуваний учитель, який виступає активним суб'єктом педагогічного процесу, здатний не тільки до адаптації, але і до ефективної діяльності в нових умовах, що змінюються [11, с. 53].

Сучасний вчитель має вміти організувати освітній процес таким чином, щоб забезпечити формування компетентностей учнів, які б були їм необхідні для подальшої діяльності в багатомовному полікультурному суспільстві, а також навчити учнів вчитися самостійно, сформувати в них навчально-стратегічну компетентність, яка б дозволила учням в подальшому отримувати знання самостійно. Задля цього вчителеві необхідно володіти різноманітними формами та методами організації освітнього процесу, бути компетентним у багатьох сферах [36, с. 112]. Тому Міністерство освіти і науки України ставить нові вимоги до підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти країни,

акцентуючи увагу на оновленні змісту та підходів до їх мовної та методичної компетентності [5, с. 10].

На думку О. Свиридюк, метою навчання іноземної мови в вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетентностями, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння та навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань в реальних життєвих ситуаціях [76, с.227].

Іноземна мова розширює лінгвістичний світогляд та сприяє формуванню культури спілкування. Підготовка в педагогічному університеті націлює майбутніх викладачів німецької мови, передовсім, на досягнення учнями подальших цілей та вироблення відповідних компетентностей:

- подальший розвиток іноземної комунікативної компетентності;
- мовна компетентність;
- соціокультурна компетентність;
- компенсаторна компетентність;
- навчально-пізнавальна компетентність;
- розвиток та виховання [23, с.60].

До основних завдань підготовки викладача німецької мови відносять:

– створення цілісної системи професійної безперервної підготовки з урахуванням вітчизняного досвіду і тенденцій розвитку світових систем навчання іноземних мов;

– державне визнання того, що підготовка вчителя (викладача) іноземної мови є важливим завданням суспільства;

– створення системи профорієнтаційної роботи та відбору здібної молоді для оволодіння професією вчителя (викладача) іноземної мови;

– здійснити повне упровадження державних стандартів щодо різних освітньо-кваліфікаційних рівнів та забезпечення післядипломної освіти в галузі навчання іноземних мов;

– виконання державного замовлення на підготовку вчителів (викладачів) іноземних мов;

– створення нового покоління навчально-методичних засобів (мультимедійних) з фахових і психолого-педагогічних навчальних дисциплін, методик навчання іноземних мов із застосуванням комп'ютерно-інформаційних технологій;

– об'єднання зусиль усіх викладачів університетів для методичної роботи та визначення змісту професійної підготовки [75, с.267-268].

Підготовка майбутнього вчителя німецької мови в Україні заснована на принципі набуття студентами:

- розуміння культурної специфіки загальної людської поведінки;
- розуміння системи орієнтації, яка є характерною для рідної культури;
- розуміння значення культурних чинників у процесі комунікативної взаємодії [23, с.60].

На заняттях порівнюється українська культура з культурою німецькомовних країн, виокремлюються й обговорюються спільні та відмінні риси обох культур [23, с.60].

Л. Дзевицька вважає, що особливість професії вчителя німецької мови полягає в тому, що фахівець перебуває в епіцентрі різних виявів культури, а його робота знаходиться на стику найрізноманітніших знань, адже йому необхідно крім самої мови, знати величезну кількість речей і явищ, які зазвичай обговорюються на уроках німецької мови. Вивчення німецької мови складається з двох основних напрямків: навчання правил (загальне) і засвоєння лексики, виразів, ідіом (конкретне). Практично неможливо вивчити структуру мови «взагалі», оскільки по суті це завжди виявляється структура, застосована до конкретних тем, на які ми говоримо, про які пишемо або читаємо. Тому майбутній учитель німецької мови повинен розбиратися в історії, географії, політиці, соціології, психології, бізнесі, подорожах, спорті, медицині, музиці, кіно, літературі, мистецтві задля того, щоб навчати своїх учнів спілкуватися на необхідні їм у житті і професійній діяльності теми, кількість яких дуже велика [23, с.60].

Аналіз сучасної освітньої ситуації показує необхідність міжкультурної орієнтації, оскільки саме вона є необхідним чинником освітньої інтеграції до загальноєвропейського простору. По суті міжкультурна компетентність майбутнього вчителя німецької мови – це основа для формування національної самосвідомості, для розвитку вміння бачити власну національну перспективу, що безпосередньо співвідноситься з цілями навчання в педагогічному університеті, оскільки набуває на сьогодні вагомому виховного значення [51].

У зв'язку з цим рідна мова й рідна культура, так само як і актуальна сучасна дійсність, стають зрозумілими компонентами в практичній підготовці вчителів німецької мови в українських педагогічних університетах [23, с.60-61].

Не слід забувати, що в загальноєвропейських компетентностях володіння іноземною мовою виокремленні певні рівні, які розглядають як складники поняття комунікативної компетентності майбутніх учителів німецької мови [23, с.61]. Це три рівні, представлені на рис. 2.1.

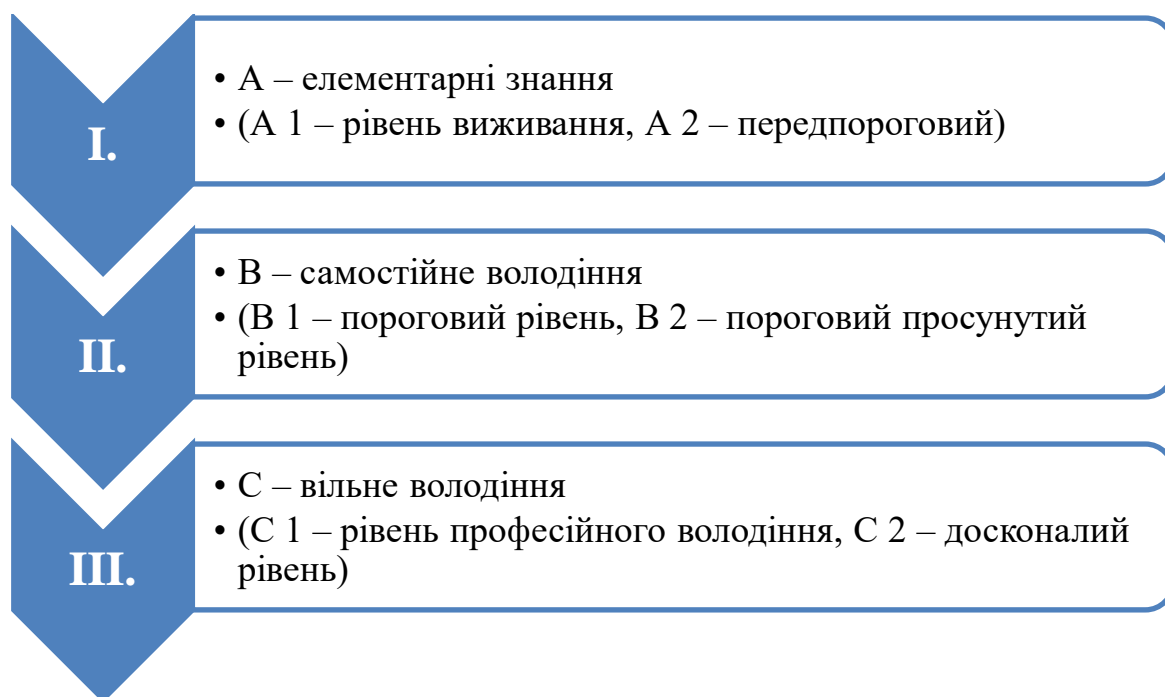

Рис. 2.1. Рівні володіння іноземною мовою [23, с.61]

Звичайно, майбутньому вчителю німецької мови важливо володіти своїм предметом на досконалому рівні, але, тим не менш, найголовніше для нього – це не тільки знання мови, але й вміння її викладати. Вчитель німецької мови повинен

володіти широким світоглядом і знати культуру тієї країни, мову якої він викладає [23, с.61].

Сучасна педагогіка виносить на передній план таке поняття, як «лінгводидактична культура» вчителя іноземної мови. Під терміном «лінгводидактична культура» майбутнього вчителя німецької мови мається на увазі одна із найважливіших характеристик професійної культури вчителя як цілісної системи взаємопов'язаних психолого-педагогічних, лінгвістичних, лінгвістично-методичних, дидактичних знань та вмінь, які передбачають наявність комунікативних, організаторських і творчих здібностей, а також такі професійно значущі якості, як самоконтроль, емпатія, рефлексія у процесі педагогічної діяльності [23, с.61-62].

Навчання в університеті передбачає ознайомлення майбутніх учителів німецької мови із інноваційними особливостями освітнього процесу в школі, наприклад:

- гуманізація процесу навчання німецької мови, що передбачає посилення уваги до особистості кожного учня як вищої соціальної цінності суспільства, установку на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними та фізичними якостями;

- альтернативні навчально-методичні комплекси;

- культурологічний підхід до відбору та методичної організації змісту навчання німецької мови;

- краще усвідомлення вітчизняної культури через посилення ролі німецької мови у вихованні учнів і залучення їх до світової культури;

- ранній початок вивчення (дошкільниками) німецької мови;

- профільно-орієнтоване навчання старшокласників німецької мови;

- використання елементів проблемного та інтенсивного навчання німецької мови;

– використання таких сучасних технологій навчання, як проєктна методика, навчання у співпраці тощо;

– система застосування лінгводидактичного тестування учнів [23, с.62].

Незмінним залишається той факт, що вивчення будь-якої іноземної мови – це більше, ніж оволодіння її граматичною, лексичною чи фонетичною системами. Учитель іноземної мови, як жодний інший, є тим посередником, який створює зв'язок засобами мови між народами та культурами. Професійна компетентність майбутнього вчителя німецької мови формується у процесі розвитку і саморозвитку особистості педагога. Викладачі, які володіють професійними компетентностями, є компетентними спеціалістами у своїй справі, а також відповідають вимогам сучасності і є достатньо конкурентоздатними на ринку праці [23, с.63].

Підготовка фахівців з німецькомовної освіти в українських навчальних закладах, а саме в Київському національному лінгвістичному університеті, відбувається за різноманітними освітньо-професійними програмами. Освітньо-професійні програми підготовки фахівців розробляються викладачами університетів згідно з вимогами до чинних державних стандартів педагогічної освіти, рівень підготовки випускників університетів відповідає вимогам державних стандартів педагогічної освіти для двох освітньо-кваліфікаційних рівнів. Підготовка фахівців з німецької мови здійснюється для таких освітніх рівнів: початкова середня освіта, базова і повна загальна середня освіта, базова і повна вища освіта. Випускникам університетів відповідно надається кваліфікація вчителя початкової, основної та старшої школи, а після закінчення магістратури - викладача закладу вищої освіти [75, с. 269].

Отримати диплом бакалавра Київського національного лінгвістичного університету можливо за двома освітньо-професійними програмами.

Перша освітньо-професійна програма має назву «Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (німецька мова і друга західноєвропейська мова)».

Об'єктами вивчення та професійної діяльності цієї галузі є німецька та друга західноєвропейська мова (англійська) в теоретичному та практичному аспектах, зарубіжна література, методика навчання німецької мови та другої західноєвропейської мови (англійської) у закладах загальної середньої освіти.

Цілі навчання:

– забезпечити здобувачу вищої освіти формування загальних і фахових компетентностей, спрямованих на засвоєння системи знань, умінь і навичок у сфері педагогіки, методики навчання іноземних мов, зарубіжної літератури та філології для їхнього практичного застосування в межах освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти;

– сформувати здатність до професійно-методичної діяльності із широким доступом до працевлаштування, з правом подальшого продовження навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

Освітня програма зорієнтована на підготовку викладача іноземних мов та зарубіжної літератури (інтеграція теоретичної і практичної професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов та зарубіжної літератури).

Основний фокус освітньої програми спрямований на педагогіку середньої освіти, практику усного та писемного німецького мовлення, методику навчання німецької мови, другої західноєвропейської мови та зарубіжної літератури у закладах загальної середньої, теоретичні лінгвістичні та літературознавчі дисципліни. Професійний акцент спрямований на формування здатності реалізувати професійну діяльність, розв'язувати складні задачі і проблеми у професійно-методичній діяльності або навчанні.

Підготовка фахівців ґрунтується на сучасних дослідженнях у сфері педагогіки, методики навчання іноземних мов, філології та зарубіжної літератури з урахуванням європейських вимог щодо підготовки викладачів іноземних мов та зарубіжної літератури.

Особливість освітньої програми полягає в тому, що студенти проходять педагогічну практику з німецької мови та другої західноєвропейської мови та виконують курсові роботи. Окремі курси освітньої програми викладаються іноземними мовами.

Обсяг освітньої програми на базі повної середньої освіти «Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (німецька мова і друга західноєвропейська мова)» становить 240 кредитів. Нормативні навчальні дисципліни 160 кредитів – 75 %, вибіркові навчальні дисципліни 60 кредитів – 25%. Практична підготовка (навчальна та виробнича педагогічна практика з першої іноземної мови, навчальна та виробнича педагогічна практика з другої іноземної мови) 23 кредити – 9%. Разом за навчальним планом: 240 кредитів – 100%. Навчання триває 3 роки 10 місяців. Після здобуття освітнього рівня бакалавра за цією спеціальністю є можливість продовжити навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти [32, с.16-18].

Друга освітньо-професійна програма має назву «Німецька мова і література, друга іноземна мова, переклад».

Об'єктами вивчення та професійної діяльності бакалавра філології є:

- мови в теоретичному/практичному, синхронному/діахронному, стилістичному, соціокультурному та інших аспектах;
- література й усна народна творчість;
- жанрово-стильові різновиди текстів;
- переклад;
- міжособистісна, міжкультурна та масова комунікація в усній і письмовій формі.

Цілі навчання – підготовка фахівців у галузі германської філології (німецька мова і література, англійська мова), здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, а саме в діяльності,

пов'язаній з аналізом, творенням (зокрема перекладом) і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів, організацією успішної комунікації німецькою, англійською, українською мовами.

Основний фокус освітньої програми спрямований на формування здатності здійснювати іншомовну комунікативну діяльність та переклад, опираючись на здобуті фахові знання і вміння із практики та теорії германських (німецька, англійська) мов і літератур, з методики їх викладання та навчатися впродовж життя.

Обсяг освітньої програми «Німецька мова і література, друга іноземна мова, переклад» на базі повної середньої освіти становить 240 кредитів. Навчання триває 3 роки 10 місяців. Після здобуття освітнього рівня бакалавра за цією спеціальністю є можливість продовжити навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти [66, с.17-20].

Диплом магістра Київського національного лінгвістичного університету можна здобути за трьома освітньо-професійними програмами.

Перша програма має назву «Сучасні філологічні студії (німецька мова і друга іноземна мова): лінгвістика та перекладознавства».

Друга програма – «Німецька мова і друга західноєвропейська мова, зарубіжна література, методика навчання іноземних мов і культур у закладі вищої освіти».

Третя програма – «Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова).

Ефективна підготовка вчителя (викладача) та фахівця німецької мови базується на таких основних принципах:

- відповідність змісту підготовки потребам особи, суспільства і держави;
- пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей у формуванні педагога;
- цілісність у формуванні особистості вчителя іноземної мови як гідного громадянина України;

- фундаменталізація професійної підготовки;
- гуманістична спрямованість усіх навчальних дисциплін;
- демократизація навчального процесу;
- випереджувальний характер розвитку майбутнього вчителя іноземної мови;
- наступність у підготовці вчителя: бакалавр, магістр;
- безперервність підготовки вчителя;
- варіативність змісту підготовки;
- іноваційність змісту, методів і форм навчання;
- відкритість досягненням вітчизняної та світової науки, культури, освітньої практики [75, с.268].

Таким чином, однією з актуальних проблем є якісна підготовка фахівців з німецькомовної освіти, яка має відповідати оновленим вимогам суспільства та забезпечувати достатній рівень розвитку педагогічної компетентності. Українські заклади вищої освіти здійснюють підготовку висококваліфікованих вчителів (викладачів) та фахівців з німецької мови за різноманітними освітньо-професійними програмами, зміст та організація яких відповідає чинним державним та європейським стандартам.

2.2. Становлення і розвиток навчання німецької мови у Київському національному лінгвістичному університеті

Мета цього підрозділу полягає в тому, щоб охарактеризувати становлення і розвиток навчання німецької мови в Київському національному лінгвістичному університеті.

У системі вищої освіти України помітне місце займає Київський національний лінгвістичний університет – правонаступник Київського державного педагогічного інституту іноземних мов [47, с. 3]. За час свого існування цей заклад вищої освіти зробив великий внесок у розвиток викладання іноземних мов у нашій країні, проте заслужене визнання та високий авторитет

провідний вищий лінгвістичний навчальний заклад України отримав у середині 90-х рр., коли педагогічний інститут іноземних мов набув статусу університету, який став відомим не лише у нашій державі, а й далеко за її межами. 7 серпня 2001 року було видано Указ Президента України під номером 591/2001, в якому зазначено: «Враховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності та вагомий внесок у розвиток національної освіти і науки...надати статус національного Київському державному лінгвістичному університету і надалі відповідно іменувати його: Київський національний лінгвістичний університет» [77, с. 3].

Київський національний лінгвістичний університет сьогодні – це визнаний лідер вищої лінгвістичної освіти в Україні, потужний навчально-науковий центр, де вже понад піввіку розробляються, проходять апробацію та впроваджуються новітні технології навчання іноземних мов, ведуться фундаментальні і прикладні дослідження в галузі мовознавства, літературознавства, інтеркомунікації та перекладу, педагогіки, психології, лінгводидактики, когнітології, інформатики, прикладної лінгвістики, менеджменту та правознавства [49, с. 5].

Основні напрями діяльності Київського національного лінгвістичного університету:

I. У галузі освіти:

– підготовка відповідно до державних замовлень і договірних зобов'язань кваліфікованих фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для закладів освіти, науки, культури, державних підприємств, установ, організацій та фірм України та зарубіжних країн;

– підвищення кваліфікації працівників закладів освіти України та зарубіжних країн;

– перепідготовка (отримання другої вищої освіти) спеціалістів для народного господарства;

– профорієнтаційна робота серед учнівської молоді на базі факультету довузівської підготовки;

- розробка та впровадження сучасних технологій навчання на базі університетського Центру інтенсивних методик навчання іноземних мов;
- надання науково-методичної допомоги базовим школам м. Києва та спеціалізованим закладам загальної середньої освіти обласних і районних центрів України;
- фахова підготовка і перепідготовка громадян із зарубіжних країн [70].

II. У галузі науки:

- проведення різнобічної наукової роботи, спрямованої на розвиток фундаментальних і прикладних філологічних та інших гуманітарних наук для задоволення потреб навчальних закладів усіх рівнів;
- створення відповідно до державних стандартів ефективних технологій підготовки та перепідготовки нової генерації викладачів-педагогів, фахівців з іноземної філології, здатних на високому професійному рівні проводити в життя політику держави у сфері освіти;
- впровадження у навчальний процес наукових та науково-методичних розробок вчених-дослідників, аспірантів і докторантів університету;
- підготовка через аспірантуру і докторантуру університету науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації;
- видання через видавничий центр університету наукової, методичної та довідкової літератури;
- проведення всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій [70].

III. У галузі міжнародного співробітництва:

- вивчення досвіду та аналіз розвитку освіти у країнах Європи та США з метою інтеграції у європейську і світову систему освіти;
- встановлення зв'язків із спорідненими закладами освіти зарубіжних країн з метою співробітництва у навчальній, науковій і методичній роботі, обміну студентами та викладачами;

- організація та участь у міжнародних конференціях, симпозіумах, круглих столах із гуманітарних наук;

- організація та участь у спільних міжнародних проектах [70].

Університет здійснює підготовку висококваліфікованих фахівців з іноземних мов, чільне місце серед яких займає німецька мова.

Створення факультету німецької мови було започатковано 1 жовтня 1948 року. Перші роки відділення німецької мови входило до складу факультету англійської мови. У системі сучасних закладів вищої освіти України, які готують фахівців з іноземних мов, факультету німецької мови належить чільне місце. Певний час він був єдиним факультетом німецької мови серед українських педагогічних інститутів та університетів, де іноземні мови, у тому числі німецька, вивчалися і вивчаються як фах. Слід підкреслити, що за час свого існування факультет став справжнім центром підготовки висококваліфікованих фахівців німецької мови для України. Факультет німецької мови є одним із співзасновників і активних учасників Української спілки германістів вищої школи. Оновлюється зміст підготовки фахівців:

- викладачами кафедр німецької мови і німецької філології укладено нову типову програму підготовки фахівців з німецької мови відповідно до вимог Болонських рекомендацій з мовної освіти;

- розроблено новий навчальний план і програми;

- здійснено перехід до багатоступеневого навчання майбутніх фахівців. Розширилася і стала більш зорієнтованою на потреби вищої і середньої загальноосвітньої школи наукова робота викладачів кафедр. Частими гостями на факультеті є іноземні фахівці, політичні діячі, депутати бундестагу, ректори іноземних вузів-партнерів [49, с. 80-81].

На час створення факультету до його складу входила лише одна кафедра – кафедра німецької мови. У 1962 році відбулася реорганізація, внаслідок якої на факультеті німецької мови було створено дві кафедри: практики німецької мови та німецької філології [49, с. 82].

До основної проблематики наукових досліджень кафедри практики німецької мови відносились інтенсифікація навчального процесу викладання німецької мови, функціональне вивчення фонетики тексту і слова та експериментальні синхронно-зіставні дослідження германських та романських мов. Основними напрямками роботи кафедри німецької філології були викладання практики усного і писемного мовлення та теоретичних дисциплін (теоретичної граматики та теоретичної фонетики, лексикології, стилістики, історії мови, країнознавства, порівняльної типології), а також курси за вибором (фразеологія, семантична деривація, словотвір та словотвірна семантика), підготовка підручників, навчальних посібників та методичних матеріалів [47, с. 45-46].

У 2011 році в результаті реорганізації факультету англійської мови і факультету німецької мови був заснований факультет германської філології [46]. Цього ж року внаслідок реорганізації кафедри німецької мови і німецької філології було об'єднано у новостворену кафедру німецької філології відповідно до вимог Закону України „Про освіту” [44].

Кафедра німецької філології забезпечує викладання практики і теорії німецької мови на I-VI курсах денного та заочного навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями „бакалавр“ та „магістр“: читання лекцій, проведення практичних занять з німецької мови, вступу до германського мовознавства, теоретичної граматики німецької мови, з порівняльної типології німецької та української мов, з лексикології німецької мови, зі стилістики німецької мови, з теорії та практики перекладу, з історії німецької мови. Крім того, читаються авторські курси для бакалаврів та магістрантів [45].

Кафедра німецької філології – випускова кафедра, науково-педагогічні працівники кафедри беруть участь у державних екзаменаційних комісіях як голови комісій, та як екзаменатори [45].

Викладачі кафедри німецької філології керують педагогічною практикою студентів IV і V курсів денного та заочного навчання, і магістерською практикою [45].

Сьогодні підготовка висококваліфікованих фахівців з німецької мови на кафедрі відбувається денно та заочно за двома спеціальностями – 035 Філологія та 014 Середня освіта [83]. Слід підкреслити, що за час свого існування кафедра стала справжнім центром підготовки висококваліфікованих фахівців німецької мови для України: вищу освіту здобули понад 10 тисяч випускників – нинішніх учителів, викладачів середніх і вищих навчальних закладів, перекладачів, науковців, дипломатів, працівників засобів масової інформації, військовиків, бізнесменів. На сьогодні кафедра німецької філології співпрацює з Педагогічним інститутом м. Швєбіш Гмюнд, де щороку стажуються викладачі кафедри та студенти. Ця практика допомагає нашим студентам та викладачам набути мовних, країнознавчих та культурологічних знань, позитивно й ефективно впливає на навчальний процес [44].

Міжнародна діяльність кафедри німецької філології здійснюється через активне міжнародне партнерство, інтернаціоналізацію навчального процесу за рахунок впровадження програм міжнародної академічної мобільності, співпрацю з посольствами німецькомовних держав в Україні, партнерськими міжнародними організаціями, центрами та фондами [61].

У Києві плідно працюють представництва німецьких фондів, зокрема Фонду Конрада Аденауера, Фонду Ганса Зайделя, Фонду Фрідріха Еберта та Фонду Фрідріха Науманна за Свободу, які втілюють різноманітні проекти, спрямовані на сприяння процесам демократизації та розвитку правового суспільства в нашій державі. Різноманітна діяльність німецьких фондів передбачає проведення круглих столів, семінарів, диспутів, а також надання стипендій, якими користуються наші студенти. Підтвердженням тісної співпраці з цими міжнародними організаціями є той факт, що співробітниками цих фондів є також випускники нашого університету [61].

Завдяки високому рівню мовної підготовки випускники кафедри працюють в різноманітних професіях, пов'язаних зі знаннями мови, а серед українських дипломатів є і випускники нашого університету [61].

Партнерські стосунки співпраці має кафедра також з Німецькою академічною службою обміну (ДААД), Інформаційний центр якої знаходиться у Києві. Лектори ДААД, як і представники німецькомовних посольств та Інституту Гете, регулярно інформують студентів та викладачів університету про можливість отримання стипендії для навчання і проведення наукових досліджень в Німеччині. Існує співробітництво також і з Федеральним відомством Центральної служби у справах освіти за кордоном, завданням якої є надання консультацій та підвищення методико-дидактичної кваліфікації українських викладачів [61].

Значна увага приділяється навчально-методичному забезпеченню навчального процесу, реалізація якого здійснюється в межах підготовки підручників, навчальних посібників та дидактико-методичних матеріалів для практичних і теоретичних дисциплін, укладання словників [49, с. 84].

Навчальний процес здійснюється за навчальними планами, розробленими фахівцями університету на основі багаторічного вивчення досвіду викладання іноземних мов та літератури у провідних університетах та лінгвістичних центрах Німеччини. Викладання практичних німецькомовних дисциплін ведеться за ексклюзивними підручниками і посібниками, розробленими фахівцями університету спільно з представниками Інституту ім. Гете. Свідченням високого рівня підготовки німецькомовних фахівців є те, що в ньому працюють його колишні вихованці [48, с. 7].

Студенти Київського національного лінгвістичного університету також мають проходити обов'язкову практику з німецької мови у київських школах, з якими співпрацює вищий навчальний заклад. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з німецької мови розпочалася ще під час відкриття педагогічного інституту. Зв'язок «вуз – школа» спочатку передбачав організацію педагогічної практики старшокурсників, далі – суспільно-корисну працю в школах, участь у підвищенні кваліфікації вчителів іноземних мов міста. З цією метою в 1949 році було створено кафедру психології та педагогіки [47, с. 62].

У перші роки існування кафедри було складно проводити якісну психолого-педагогічну підготовку майбутніх фахівців через нестачу підручників та посібників з педагогіки, а також через нестачу шкіл, які могли б прийняти студентів на практику. Але поступово зміст та організація практики розвивалися та покращувалися. Вагомий внесок у підготовку майбутніх учителів німецької мови належить кафедрі методики викладання іноземних мов, заснованій у 1963 році. Кафедра постійно нарощує свій науковий потенціал. Викладачі кафедри постійно залучаються до реалізації проектів Міністерства освіти України з тестування і опрацювання державного освітнього стандарту з іноземної мови. Кафедра має широкі міжнародні контакти. Викладачі секції методики викладання німецької мови співпрацюють з закладами вищої освіти Німеччини, виступають на міжнародних конференціях та беруть участь у міжнародних семінарах [47, с. 66-68].

Нині кафедра німецької філології успішно забезпечує виконання завдань з підготовки фахівців з іноземних мов, які для молодшої української держави залишаються актуальними і набирають дедалі більшої ваги [49, с. 84].

Підготовка німецькомовних фахівців відбувається також на кафедрі німецької філології і перекладу. Історія розвитку кафедри німецької філології і перекладу починається з того часу, коли у 1993 році відбувся випуск першої групи студентів, які отримали диплом перекладача з німецької мови у стінах Київського державного педагогічного інституту іноземних мов. У 1994 і 1995 роках дві групи, які тоді на факультеті німецької мови навчалися за спеціальністю «Переклад» (німецька), а саме 7 та 9 студентів відповідно, отримали диплом перекладача з німецької мови. Наказом ректора КНЛУ, професора Артемчука Г. І., у 1996 році в структурі Університету створюється факультет перекладачів, який започаткувала кафедра теорії та практики перекладу [42].

У 2013 р. відбулися структурні зміни у складі факультету перекладачів, кафедра була перейменована і функціонувала як кафедра німецької філології та

перекладу і прикладної лінгвістики Київського національного лінгвістичного університету. У вересні 2019 р. з метою оптимізації структури університету і підвищення ефективності організації навчально-виховного процесу відбулися структурні зміни у складі факультету перекладачів. Як внаслідок цього дві випускові кафедри факультету, а саме кафедра німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики і кафедра англійської філології та перекладу об'єдналися в один структурний підрозділ [42].

З 01.07.2021 р. кафедра англійської і німецької філології та перекладу імені професора І. В. Корунця була реорганізована і шляхом поділу на її основі створюється кафедра німецької філології і перекладу [42]. Наразі кафедра німецької філології і перекладу знаходиться у складі факультету перекладознавства.

Викладачі кафедри самостійно й успішно забезпечують викладання теоретичних і практичних мовних і перекладацьких дисциплін на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти, беруть активну участь у науковому, науково-методичному та культурному житті факультету та Університету. Завдяки плідній співпраці з Інститутом Гете в Україні на кафедрі постійно працюють лектори ДААД [42].

Науково-педагогічні працівники кафедри забезпечують викладання навчальних дисциплін за такими освітньо-професійними програми, які представлені на рис. 2.2:

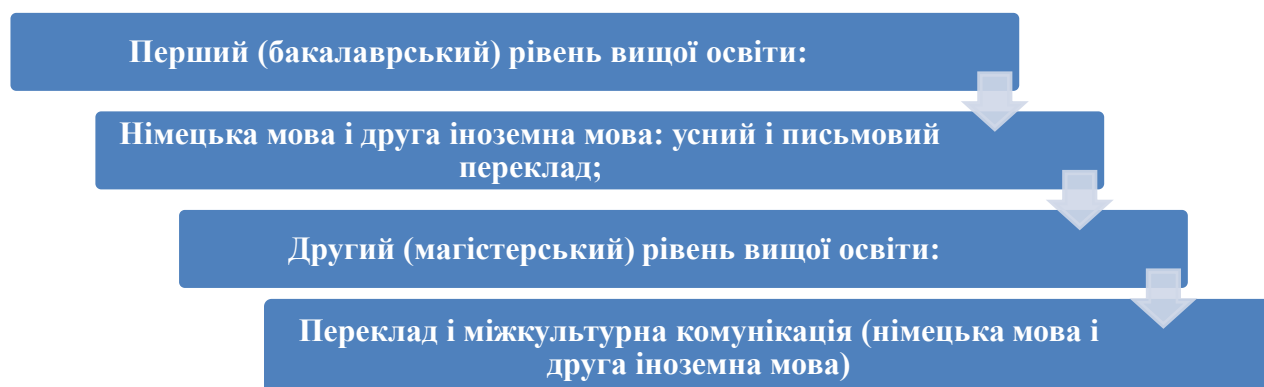

Рис. 2.2. Освітньо-професійні програми [42]

Отже, німецькомовна освіта пододала складний та довгий шлях становлення та розвитку, а Київський державний педагогічний інститут іноземних мов став Київським національним лінгвістичним університетом, який готує висококваліфікованих фахівців з німецької мови та є широко відомим не тільки в Україні, але й за кордоном. Кафедра німецької філології, кафедра перекладу та їх викладачі прикладають багато зусиль, аби випускники факультету германської філології та факультету перекладознавства полюбили німецьку мову та культуру, стали дійсно професіоналами своєї справи та пов'язали своє життя з німецькомовною освітою.

2.3. Перспективи розвитку системи підготовки фахівців з німецькомовної освіти: вклад учених Київського національного лінгвістичного університету

Мета цього підрозділу полягає у висвітленні перспектив розвитку системи підготовки фахівців з німецькомовної освіти та вкладу учених Київського національного лінгвістичного університету.

За роки свого існування Київський національний лінгвістичний університет пройшов довгий і складний шлях, що був позначений вагомими досягненнями у багатьох галузях іноземної філології. З іменами його викладачів, доцентів і професорів пов'язані яскраві сторінки історії розвитку мовознавства в Україні, становлення фундаментальних наукових ідей, шкіл і напрямів, які до сьогодні визначають магістральні шляхи поступу вітчизняної філологічної науки [49, с. 6].

З історією цього відомого не тільки в Україні, а й далеко за її межами, університету тісно пов'язана трудова біографія Артемчука Галіка Ісаковича. У 1955 році він став студентом Київського педагогічного інституту іноземних мов, де він пройшов шлях від викладача до ректора, яким його обрала конференція трудового колективу в грудні 1988 року. Під керівництвом професора Артемчука Г. І. навчальний заклад став провідним вузом у галузі підготовки фахівців іноземних мов в Україні. Як професор по кафедрі німецької філології Галік

Ісакович зробив вагомий внесок у підготовку фахівців з німецькомовної освіти, написавши велику кількість наукових та науково-методичних праць. Слід зазначити, що велика кількість його робіт написана німецькою мовою та присвячена різним аспектам цієї мови. Є також роботи, які відіграють важливу роль у підготовці майбутніх вчителів німецької мови. Наприклад, «Довідник вчителя німецької мови. Німецькомовні країни» допомагає студентам оволодіти лінгвосоціокультурною компетентністю та дізнатися цікаві факти про німецькомовні країни; «Методичні рекомендації до проведення педагогічної практики студентів IV-V курсів» відіграють важливу роль у психолого-педагогічній підготовці майбутніх фахівців німецькомовної освіти. Також Галік Ісакович писав про сучасні підходи до вивчення і викладання іноземних мов та про проблеми навчання іноземних мов у сучасній вищій школі.

За часів ректорства Галіка Ісаковича університет налагодив і регулярно видавав науково-методичний журнал «Іноземні мови». Журнал видається з 1995 року і до сьогодні. Періодичність – 4 номери на рік. Науково-методичний журнал "Іноземні мови" є фаховим виданням у галузі педагогічних наук. Головним завданням журналу є публікація результатів оригінальних теоретичних і прикладних наукових досліджень з актуальних проблем методики навчання іноземних мов і культур з метою поширення сучасної наукової думки та новітніх досягнень у галузі педагогічних наук [63]. Журнал має велике значення у підготовці майбутніх вчителів німецької мови, адже за допомогою цього видання студенти дізнаються про особливості навчання німецької мови у закладах дошкільної, загальної середньої та вищої освіти, про методику навчання іноземних мов і культур, а також про сучасні засоби та технології навчання німецької мови і культури. Варто також зазначити, що журнал є так званою методичною скарбничкою, адже публікує методичні розробки практичних занять з німецької мови на різні теми, які обов'язково стануть у нагоді майбутнім німецькомовним вчителям та фахівцям, тому що звідти вони можуть черпати ідеї для своїх занять як зі школярами, так і зі студентами.

Університет також випускає журнал під назвою «Германістика в Україні». Періодичність – 1 раз на рік. Науковий журнал “Germanistik in der Ukraine” сприяє популяризації й координації наукових досліджень у галузі германістики, дидактики та методики викладання німецької мови як іноземної, інформуванню читачів про науково-методичні дослідження, про організацію підготовки науково-педагогічних кадрів тощо [16].

У Київському національному лінгвістичному університеті видаються також збірники наукових фахових видань. Наприклад, "Вісник КНЛУ. Серія "Філологія" та серія «Педагогіка та психологія». Періодичність – 2 номери на рік. Збірники наукових праць містять статті з актуальних проблем навчання іноземних мов і культур, а також з актуальних проблем педагогіки середньої і вищої школи. Завдяки статтям майбутні фахівці з німецької мови дізнаються багато цікавого про те, як навчати учнів та студентів німецької мови і культури, а також про особливості роботи з дітьми та дорослими.

Умовою успішного навчання іноземних мов було розроблення методичної концепції (Концепція підготовки вчителя іноземної мови). У концепції науково обґрунтовано структуру системи й визначено умови підготовки вчителя іноземної мови у ВПНЗ [65].

Автори концепції (1995), яку запропонувала кафедра методики викладання іноземних мов Київського державного лінгвістичного університету, обґрунтовуючи нові орієнтири у визначенні цільового компонента іншомовної освіти, наголошували на тому, що мета предмета “Іноземна мова” має бути комплексною, охоплювати чотири рівнозначні та взаємопов’язані аспекти: навчальний (або практичний), пізнавальний (або загальноосвітній), розвивальний і виховний [6, с.397].

Навчальний аспект полягав в оволодінні іноземною мовою як засобом міжособистісного спілкування в основних видах мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання, письмо.

Пізнавальний (або загальноосвітній) – передбачав збагачення духовного світу особистості, набуття знань про культуру країни, мову якої вивчають, та рідної країни; про будову іноземної мови, її систему, особливості, подібність до рідної мови учнів і розбіжності з нею. Зауважимо, що в цьому формулюванні простежувалось певне розширення сутності загальноосвітньої мети навчання завдяки появі такого завдання, як збагачення духовного світу особистості учня.

До розвивального аспекту автори концепції зачислили розвиток мовних здібностей: фонетичного та інтонаційного слуху, мовної здогадки, імітації, логічного викладення думок, що підтверджувало збільшення уваги до розвивального потенціалу процесу навчання іноземних мов. Крім того, цей аспект охоплював ще й розвиток психічних функцій особистості, вміння спілкуватися з іншими людьми.

Виховний аспект, крім виховання таких рис характеру – доброзичливість, толерантність, колективізм, активність, працьовитість, враховував також виховання культури спілкування, прийнятої в цивілізованому світі [65, с. 3-10].

Київський національний лінгвістичний університет за весь час свого існування випускав лише висококваліфікованих фахівців німецькомовної освіти. Це, насамперед, пов'язано з тим, що в університеті завжди працювала і працює наразі велика кількість доцентів, професорів та викладачів, які люблять німецьку мову та присвятили себе дослідженню цієї мови (Артемчук Г. І., Владова О. В., Гаврись В. І., Іщенко Н. Г., Стеріополо О. І., Бориско Н. Ф., Бондаренко Е. С., Карпусь А. К., Гамзюк М. В., Дягілева Ж. А., Крепель В. І., Кулик Н. Д., Лاپиніна О. Л., Ходаковська Н. Г., Петрочук О., В., Свиридчук В. П., Серета Н. А., Чобітько В. І., Рудківський Я. П., Опанасенко Т. В., Паршикова О. О., Гутник В. М., Радзійон В. М., Пилипенко Р. Є., Горбач Е. Б., Декало О. О., Зеня Л. Я., Паустовська М. В., Франко О. Б. та ін.). Вони зробили великий вклад у розвиток німецькомовної освіти в Україні, а також дуже відповідально та віддано ставляться до підготовки одних з найкращих та найсильніших спеціалістів у цій галузі.

Викладачі Київського національного лінгвістичного університету постійно розробляють та проводять авторські курси (див. Додаток Г та Д) , які пов'язані з німецькою мовою. Тим самим вони роблять великий внесок у розвиток та популяризацію німецькомовної освіти в Україні та вносять свій вклад у підготовку німецькомовних спеціалістів.

Викладачі, доценти та професори Київського національного лінгвістичного університету кожного року публікують велику кількість статей та посібників, які є корисними під час підготовки майбутніх знавців німецької мови та якими студенти користуються під час навчання. Наприклад, навчально-методичний комплекс «DU», який представляє собою серію підручників для українських студентів-германістів з I по IV курс. Більше 10 років тривала плідна робота міжнародного авторського колективу під керівництвом професора, доктора педагогічних наук Н. Ф. Бориско та професора, доктора наук Х. Каспер-Хене над серією навчально-методичних комплексів (НМК) з німецької мови для майбутніх германістів і вчителів України під назвою «DU». Скорочена назва НМК дуже влучна і символічна, оскільки включає одночасно декілька понять. DU – скорочення від Deutschunterricht (заняття з німецької мови), початкові букви назв країн мови, що вивчається, і рідної мови (Deutschland – Ukraine) , а також дружнє звернення до суб'єктів навчання: DU – Studierender und Lehrender (Ти – студент і викладач) [71, с. 58]. «DU (1-4)» складається з підручника, книжки для викладача і компакт-дисків з аудіотекстами. Його метою є формування у майбутніх вчителів і викладачів німецької мови міжкультурної комунікативної компетентності в загальнокультурних, академічних і професійних ситуаціях на рівнях В 2.1 – С 2.2.. Методична концепція НМК «DU» базується на сучасному компетентнісному, рівневому, рефлексивному підходах до навчання іноземної мови, інтегрує інформаційно-країнознавчий, діяльнісно-прагматичний та міжкультурно-контрастивний підходи, втілює проблемно-тематичний принцип організації змісту навчання, забезпечує професійно-орієнтоване особистісно-діяльнісне навчання німецької мови студентів, сприяє розвитку їхньої освітньої автономії [71, с. 59].

Працювати за навчально-методичним комплексом «DU» зручно та цікаво через те, що він повністю відповідає типовій програмі з німецької мови для студентів Київського національного лінгвістичного університету та містить багато актуальної та сучасної інформації. Завдяки цьому посібнику можна не тільки вивчати німецьку, але й познайомитися з німецькомовними країнами, їх культурою та звичаями.

Також необхідно підкреслити, що професори та доценти Київського національного лінгвістичного університету створили велику кількість довідників та словників-мінімумів з німецької мови для студентів бакалаврату та магістратури. Наприклад:

- Дягілева Ж. А. «Словник-мінімум з німецької мови для студентів 2 курсу»;
- Карпусь А. К., Середа Н. А. «Словник-мінімум з німецької мови для студентів 5 курсу»;
- Карпусь А. К. у співавторстві з Перковською І. Д. «Німецька мова. Навчально-методичний посібник для студентів IV курсу спеціальності "Переклад"» та «Німецька мова. Науково-методичний посібник для студентів V курсу спеціальності "Переклад"»;
- Петрочук О. В. «Словник-мінімум з німецької мови для студентів I курсу», «Словник-мінімум з німецької мови для студентів II курсу», «Вдосконалюй свою вимову»;
- Свиридюк В. П. «Словник-мінімум з німецької мови для студентів 1 курсу», «Вчимося читати німецькою мовою», «Словник-мінімум з німецької мови для студентів 2 курсу», «Від читання до говоріння», «У кожній країні свої звичаї», «Вчимо слова. Довідник з німецької мови для студентів 2 курсу», «Німецька граматика із задоволенням для студентів 2 курсу», «Willkommen im Grammatikland», «Вчимося писати самостійно реферати німецькою мовою»;
- Ходаковська Н. Г. «"Історія німецької мови" для студентів факультету вечірнього та заочного навчання», «Stilistik der deutschen Sprache. Lehrbuch für die Studenten der Hochschulen (Vorlesungen, Texte zur Analyse, Sachwörterbuch)»;

– Опанасенко Т. В. «Словник-мінімум з німецької мови для студентів II курсу. Розділ 2», «Словник-мінімум з німецької мови для студентів III курсу. Розділ 5» [45].

Також, колектив викладачів кафедри німецької філології, а саме Карпусь А. К., Крепель В. І., Серета Н. А., Рудківський О. П., Радзюк В. М., видав посібник «З успіхом до бакалавра», що призначений для студентів 4 курсу. Посібник складається з 6 розділів. Кожен розділ містить: сторінку вступу, лексико-граматичну частину, тексти для лінгвістичного аналізу, статті для реферування, перелік тем для обговорення, завдання для самостійної роботи над темою та мінімальний словниковий запас [37, с. 5].

Наприклад, колективом авторів університету, а саме Дягілева Ж. А., Опанасенко Т. В., Петручак О. В., Свиридчук В. П., був створений довідник з німецької мови для студентів I курсу, який має назву «Хто старається, тому щастить». Довідник складається із двох частин. Запропонований посібник колективу авторів кафедри німецької філології є одним із важливих засобів навчання та вивчення німецької мови. Посібник відповідає типовій програмі з німецької мови для студентів I курсу і створений з метою оптимізації процесу засвоєння базових лексичних одиниць. Він укладений на основі робочої програми на I та II навчальний семестр і включає відповідні теми. Посібник укладено німецькою і українською мовами. Близько 600 лексичних одиниць подано за принципом розподілу тематичних блоків на підтеми. Словникова стаття розширена формою родового відмінка і множини іменника, трьома граматичними формами дієслова, а також синонімами і фразеологізмами. У посібнику використано гніздовий принцип розміщення слів, значна кількість лексем представлена також у словосполученнях і реченнях, що полегшує самостійну роботу студентів. До кожної теми подано граматичні й фонетичні терміни, ряд тренувальних справ з метою самоконтролю студентів засвоєння лексичних одиниць. Таким чином створюються умови для студентів свідомо та ґрунтовно оволодіти базовими лексичними одиницями до кожної із розмовних тем. Такий

посібник оптимізує та активізує самостійну роботу студентів як очної так і заочної форм навчання і незамінний як детальна орієнтаційна база у процесі оволодіння новою лексикою з німецької мови [28].

У зв'язку з тим, що ми мали досвід користування даним посібником, хотілося б висловити власну думку стосовно нього. Посібник є неймовірно зручним у використанні, адже інформація чітко та структуровано викладена у формі таблиць. За допомогою цього довідника студенти можуть поповнити свій словниковий запас, тому що він містить не тільки слова, але й велику кількість словосполучень та виразів, які стануть у нагоді під час спілкування з носіями мови. До того ж є багато прикладів використання слів та словосполучень у різних життєвих ситуаціях.

Викладачі кафедри німецької філології і перекладу також систематично працюють над створенням навчальних посібників, методичних рекомендацій, навчальних програм, статей, завдань для самостійної роботи студентів, розробкою системи відпрацювання пропущених занять тощо. З метою поліпшення рівня методичного забезпечення навчального процесу викладачі кафедри створюють нові посібники, перевидають доповнені видання, пишуть різноманітні статті та публікації [29]:

– Пилипенко Р. Є. «Німецький економічний дискурс: методологія, моделі, жанри», «Словник термінів міжкультурної комунікації (українська, російська, англійська та німецька мови)»;

– Горбач Е. Б. «Підсистема вправ для формування граматичної компетентності майбутніх перекладачів», «Зміст і структура граматичної компетентності майбутніх перекладачів»;

– Гутник В. М. «Проблема фонетичних знань та шляхів їх надання у процесі підготовки вчителів німецької мови», «Психолінгвістичні особливості формування фонетичної компетенції у майбутніх учителів німецької мови»;

– Декало О. О. «Специфіка симетричності відносин комунікантів сучасного німецькомовного ділового дискурсу»;

– Зеня Л. Я. «Передумови успішності формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів на практичних заняттях з іноземної мови»;

– Паршикова О. О. «Формування основ міжкультурної комунікативної компетентності учнів початкової школи у процесі навчання німецької мови»;

– Паустовська М. В. «Потенціал використання театральної педагогіки у навчанні іноземної мови»;

– Синегуб С. В. «Сучасні стратегії перекладу: перекладацький аналіз тексту»;

– Франко О. Б. «Особливості реалізації комунікативної тактики підбадьорення у німецькомовному діалогічному дискурсі»;

– Соломко З. К. «Комп'ютерні технології формування у майбутніх юристів німецькомовної рецептивної лексичної компетентності в процесі самостійної роботи»;

– Кузьменко Т. М. «Природа наголосу в німецькій мові».

Викладачі факультету перекладознавства та факультету германської філології також широко використовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології, щоб поліпшити та удосконалити підготовку майбутніх німецькомовних фахівців. Для цього вони розробляють електронні навчально-методичні матеріали, готують лекційний матеріал в електронному вигляді, застосовують різноманітні технічні засоби та програми, сайти з інтерактивним матеріалом.

Викладачами та професорами кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету був створений також підручник «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика». Сфера сучасної мовної освіти висуває нові вимоги до всіх її учасників і передусім до вчителя, який повинен не лише володіти інноваційними технологіями навчання, але й розуміти сутність закономірностей, які лежать в їх основі. Сучасний етап розвитку методичної науки пов'язаний із зверненням до міжкультурної парадигми дослідження процесів навчання та вивчення мов і

культур, що зумовлює необхідність переосмислення понятійно-категоріального апарату методики, сутності сучасних підходів, цілей, змісту, принципів, способів, прийомів і засобів навчання [60, с. 10]. Підручник призначений сформувати у майбутніх учителів загальне уявлення про теорію навчання іноземних мов і культур як наукову галузь, про методичні засади формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності, про закономірності організації та забезпечення процесу навчання іноземних мов і культур, про історію розвитку методики навчання іноземних мов як науки. Підручник знайомить з основами формування мовних і мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей на засадах компетентнісного, комунікативного, культурологічного, рефлексивного і професійно орієнтованого підходів; показує шляхи реалізації інтегрованого навчання іноземних мов і культур [60, с. 2].

Зміст підручника відповідає основним розділам “Програми з методики навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах”, орієнтованої на підготовку вчителя іноземної мови, а також відбиває багаторічний досвід роботи викладачів кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету [60, с. 11]. Підручник відіграє важливу роль у підготовці майбутніх вчителів з німецької мови, адже завдяки йому студенти дізнаються, як правильно викладати німецьку мову та навчати школярів та студентів цієї мови.

Таким чином, викладачі, доценти та професори Київського національного лінгвістичного університету докладають багато зусиль, щоб підготувати дійсно висококваліфікованих фахівців з німецькомовної освіти, які в свою чергу матимуть можливість продовжити навчання за кордоном, працювати в українських навчальних закладах, а також в рідних стінах університету та брати участь у підготовці наступного німецькомовного покоління.

Висновки до розділу 2

Отже, в другому розділі наукової роботи було розглянуто становлення і розвиток німецькомовної освіти в навчальних закладах України: роль університетів.

Входження України в європейський простір визначає новий зміст підготовки висококваліфікованих вчителів та фахівців з німецької мови. У зв'язку з цим відбувається реформування навчального процесу у закладах вищої освіти України відповідно до загальноєвропейських вимог:

- інформатизація освіти;
- удосконалення технологій викладання іноземних мов;
- співпраця із зарубіжними закладами вищої освіти;
- міжнародні програми обміну студентів;
- навчання за кордоном, тощо.

Реформи та зміни зумовлюють потребу у висококваліфікованих фахівцях німецькомовної освіти, які здатні пристосуватися до нових вимог сучасного суспільства та запроваджувати прогресивні та оригінальні ідеї у навчальний процес. У зв'язку з цим з'являються нові вимоги до підготовки майбутніх вчителів та знавців німецької мови.

Основна особливість підготовки полягає в тому, що вчитель німецької мови повинен не тільки добре знати іноземну мову, але й розбиратися в багатьох темах, які обговорюються з учнями на уроках, наприклад, географія, історія, музика, кіно, спорт, тощо.

Окрім цього варто підкреслити, що вчитель німецької мови має знати про традиції, звичаї та особливості як німецької, так і української культури, аби порівнювати їх та знаходити відмінності та схожості та навчати цьому учнів. Сучасний викладач німецької мови також має вміти застосовувати інноваційні методи та засоби навчання, аби зробити освітній процес прогресивним, насиченим та цікавим.

Підготовка бакалаврів та магістрів з німецькомовної освіти в Київському національному лінгвістичному університеті відбувається за такими освітньо-професійними програмами:

– «Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (німецька мова і друга західноєвропейська мова)»;

– «Німецька мова і література, друга іноземна мова, переклад»;

– «Сучасні філологічні студії (німецька мова і друга іноземна мова): лінгвістика та перекладознавства»;

– «Німецька мова і друга західноєвропейська мова, зарубіжна література, методика навчання іноземних мов і культур у закладі вищої освіти»;

– «Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова).

Кожна програма має певні об'єкти для вивчення, зміст, цілі, основний фокус діяльності та тривалість. Назви програм та їх зміст визначаються окремими університетами в індивідуальному порядку. Освітньо-професійні програми розробляються професорами, доцентами та викладачами закладів вищої освіти згідно з останніми вимогами.

Задля того, аби підготовка майбутніх німецькомовних фахівців відбулася ефективно, використовуються певні принципи, як, наприклад: іноваційність змісту, методів і форм навчання, наступність у підготовці, безперервність підготовки, тощо.

Київський національний лінгвістичний університет є відомим як в Україні, так і за кордоном, а саме завдяки тому, що підготовка німецькомовних фахівців тут відбувається на найвищому рівні. Вивчення німецької мови в цьому університеті розпочалося ще в 1948 році. З того часу в університеті відбулося багато реформ та змін, тому в результаті певної реорганізації виникла кафедра німецької філології.

Сьогодні кафедра німецької філології факультету германської філології забезпечує підготовку німецькомовних бакалаврів та магістрів за двома спеціальностями – 035 Філологія та 014 Середня освіта.

Також кафедра має тісні міжнародні зв'язки з німецькими університетами та організаціями, які приймають на навчання студентів нашого університету та діляться з ними своїм досвідом.

Кафедра німецької філології і перекладу факультету перекладознавства здійснює підготовку німецькомовних фахівців за спеціальністю 035 Філологія.

З кожним роком університет випускав висококваліфікованих знавців німецької мови, які згодом вирушали за кордон, аби там продемонструвати рівень своїх знань, або залишалися працювати у рідних стінах університету та готувати нове покоління фахівців.

За роки свого існування університет зробив багато внесків у розвиток німецькомовної освіти. Під керівництвом попереднього ректора Артемчука Г. І. університет став провідним закладом у галузі підготовки фахівців іноземних мов в Україні.

В університеті видаються науково-методичні журнали та збірники наукових фахових видань, які допомагають у підготовці німецькомовних студентів. Професорами та методистами університету було розроблено Концепцію підготовки вчителя іноземної мови. Викладачами, доцентами та професорами університету видаються підручники, посібники та навчально-методичні комплекси, за якими навчаються майбутні фахівці німецької мови. Наприклад: навчально-методичний комплекс «DU 1, 2, 3, 4», «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика», тощо. Також, для підготовки дійсно висококваліфікованих фахівців німецькомовної освіти кафедра німецької філології та кафедра німецької філології і перекладу видали велику кількість словників-мінімумів та довідників для всіх курсів, які беруть участь у підготовці студентів.

ВИСНОВКИ

Одержані результати дослідження дали змогу дійти до таких висновків.

1. У процесі дослідження обґрунтовано культурно-історичні, суспільно-політичні та соціально педагогічні передумови навчання німецької мови в Україні:

- отримання Україною незалежності й обрання нею західноєвропейського вектору поступу;
- процес інтеграції України в європейське співтовариство;
- нові взаємовідносини України з країнами світового співтовариства;
- посилення впливу німецької культури;
- підвищення важливості міжкультурної компетентності;
- необхідність володіння мовами міжнародного спілкування;
- підготовка молодого українського покоління до життя у демократичному багатонаціональному суспільстві;
- окреслення суспільством нового курсу української системи освіти (на її децентралізацію, гуманізацію, культуризацію, особистісно-розвивальну спрямованість і відповідність ринковим умовам);
- переорієнтація шкільної освіти на формування в учнів інноваційного типу мислення і культури особистості, здатності до ефективної комунікації у глобальному просторі, зокрема через вивчення іноземних мов;
- зростання потреби в оволодінні учнями загальноосвітніх закладів іноземними мовами;
- введення другої іноземної мови у шкільну програму.

2. На основі ретроспективного аналізу розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України було визначено, що іншомовна освіта пройшла довгий шлях, аби стати визнаним компонентом освіти. XX століття – початок активного вивчення німецької мови як у закладах загальної середньої освіти, так і у закладах вищої освіти. До 2000-х років в Україні вивчення іноземної мови

розпочиналося з 4-5 класу. Учнів ділили на дві групи: одна група вивчає німецьку, а інша – англійську. Пізніше європейська багатомовність вплинула на те, що в Україні з 2005-2006 навчального року було запропоновано введення другої іноземної мови. У 2013-2014 навчальному році вивчення другої іноземної мови у навчальній програмі стало обов'язковим, але через кадровий брак це стало факультативним. На сьогоднішній день німецька мова вивчається в українських школах як перша, так і друга іноземна мова.

Заклади вищої освіти почали приймати студентів на німецькомовне навчання починаючи з XIX ст. Найактивніша фаза підготовка почалася у середині XX століття. Сьогодні студенти стають німецькомовними фахівцями та вчителями, навчаючись за спеціалізаціями 014.022 «Середня освіта. Мова та література (німецька)» та 035.043 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька».

3. У процесі дослідження ми беремо за основу тенденції та перспективи розвитку німецькомовної шкільної освіти в Україні за Н. В. Бейліс. Вчена виділяє три групи тенденцій розвитку шкільної німецькомовної освіти:

I. Тенденції до фундаменталізації змісту вивчення німецької мови в навчальних планах та програмах:

- підвищення значення цінностей німецької культури;
- підвищення рівня варіативності підручників, посібників і навчальних комплексів;
- поглиблення інтеграцій цінностей української й німецької культур;
- орієнтація цінностей змісту іншомовної освіти на особистість;
- розширення змістових ліній німецькомовної освіти за рахунок екологічної, громадянської, валеологічної і ринкової складових;

II. Тенденції до оновлення методики вивчення німецької мови:

- зростання іншомовної комунікативної компетентності учня в системі інноваційних методів навчання;
- тенденція гуманізації методики вивчення німецької мови;

III. Тенденції до модернізації засобів іншомовної освіти:

- розширення системи засобів іншомовної освіти за рахунок інформаційно-комунікативних технологій;
- підпорядкування засобів німецькомовної освіти ідеї діалогу німецької і української культур.

4. Проаналізувавши освітньо-професійні програми з німецькомовної освіти в українських навчальних закладах, було розкрито зміст і організацію підготовки фахівців цієї спеціалізації. Найпоширенішими в Київському національному лінгвістичному університеті є п'ять освітньо-професійних програм, за якими готують вчителів з німецької мови, перекладачів та фахівців з німецької мови. Кожна з цих програм має певні об'єкти вивчення, цілі навчання, основний фокус, обсяг та організацію. Програми складаються професорами, доцентами та викладачами українських університетів, які приймають студентів на німецькомовне навчання.

5. Під час дослідження було охарактеризовано становлення і розвиток навчання німецької мови у Київському національному лінгвістичному університеті. Вивчення німецької мови в стінах цього університету розпочалося з 1948 року, але у складі факультету англійської мови. Пізніше з'явився факультет німецької мови та дві кафедри: практики німецької мови та німецької філології. Після реорганізації факультетів німецької та англійської мов був створений факультет германської філології та кафедра німецької філології. На факультеті перекладознавства підготовкою висококваліфікованих німецькомовних фахівців займається кафедра німецької філології і перекладу.

6. Проаналізувавши вклад учених Київського національного лінгвістичного університету в розвиток системи підготовки фахівців з німецькомовної освіти, було висвітлено їх участь:

- видаються збірники наукових фахових видань;
- створюються авторські німецькомовні курси;
- створена концепція підготовки вчителя іноземної мови;

- колективом авторів університету та міжнародним колективом видано навчально-методичний комплекс «Du»;

- створена велика кількість довідників, посібників та словників-мінімумів з німецької мови;

- написана велика кількість статей та публікацій;

- колективом авторів кафедри методики викладання іноземних мов створений підручник «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика».

Що стосується тенденцій розвитку німецькомовної освіти у закладах вищої освіти, то вони дуже тісно пов'язані з тенденціями шкільної освіти. Найактуальнішою тенденцією наразі є інформатизація освіти. Епідемія внесла свої корективи в українську освіту. Більшість українських шкіл навчаються в режимі онлайн, тому майбутні викладачі мають бути готові до цього та вміти застосовувати різноманітні засоби для навчання німецької мови онлайн. Наступна тенденція – це диференціація німецькомовної освіти у вищій школі. Існує велика кількість освітньо-професійних програм, що дає студентам широкий вибір. Також реформа Нової української школи потребує змін у підготовці майбутніх німецькомовних вчителів та викладачів, які пов'язані з умінням використовувати комунікативно-ігрові технології на уроках німецької мови.

РЕЗЮМЕ

Багато хто недооцінює важливість вивчення і вміння спілкуватися іноземною мовою, але ж знання іноземних мов – базовий навик, яким на сьогоднішній день має володіти кожна друга людина. Іноземні мови відіграють важливу роль у житті сучасної освіченої особистості. Відомо, що знання будь-якої іноземної мови не тільки покращує якість життя та допомагає швидко побудувати успішну кар'єру, але й відкриває світ нових знайомств, зарубіжної культури та велику кількість переваг.

В Україні однією з найпоширеніших мов для вивчення виступає німецька мова. Доказом цього є велика кількість іноземних шкіл, курсів, організацій та можливостей для вивчення німецької мови в українському суспільстві. Вивчення цієї мови починається ще змалечку і продовжується протягом життя.

Сучасні інтеграційні процеси, зростання попиту на вивчення німецької мови в Україні та збільшення партнерства України з Німеччиною зумовили вибір теми дослідження: «Становлення німецькомовної освіти в Україні: внесок учених КНЛУ».

Дипломна магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури (102 найменування). Обсяг роботи складає 103 сторінки.

У першому розділі цієї роботи обґрунтовано культурно-історичні, суспільно-політичні та соціально-педагогічні передумови навчання німецької мови в Україні, здійснено сучасний аналіз розвитку німецькомовної освіти в навчальних закладах України, визначено тенденції та перспективи розвитку німецькомовної шкільної освіти в Україні.

У другому розділі розкрито зміст і організацію підготовки фахівців з німецькомовної освіти в українських освітніх закладах, охарактеризовано становлення і розвиток навчання німецької мови у Київському національному лінгвістичному університеті, висвітлено перспективи розвитку системи

підготовки фахівців з німецькомовної освіти та вклад учених Київського національного лінгвістичного університету.

Ключові слова: іншомовна освіта, німецькомовна освіта, заклад загальної середньої освіти, заклад вищої освіти, Київський національний лінгвістичний університет, вчитель, фахівець, німецька мова.

ZUSAMMENFASSUNG

Viele Menschen unterschätzen die Bedeutung des Erlernens einer Fremdsprache und der Fähigkeit, in einer Fremdsprache zu kommunizieren, aber Fremdsprachenkenntnisse sind eine Grundkompetenz, die heute jeder Zweite haben soll. Fremdsprachen spielen eine wichtige Rolle im Leben eines modernen gebildeten Menschen. Es ist bekannt, dass die Kenntnis jeder Fremdsprache nicht nur die Lebensqualität verbessert und hilft, eine glänzende Karriere zu machen, sondern auch eine Welt voller neuer Bekanntschaften, fremder Kultur und vieler Vorteile eröffnet.

In der Ukraine ist Deutsch eine der am häufigsten studierten Sprachen. Ein Beweis dafür ist die große Zahl ausländischer Schulen, Kurse, Organisationen und Möglichkeiten, Deutsch in der ukrainischen Gesellschaft zu lernen. Das Erlernen dieser Sprache beginnt von Kindheit an und dauert das ganze Leben lang.

Moderne Integrationsprozesse, die wachsende Nachfrage nach dem Erlernen der deutschen Sprache in der Ukraine und die zunehmende Partnerschaft der Ukraine mit Deutschland führte zur Wahl des Themas der Diplomarbeit: „Die Entstehung der deutschsprachigen Ausbildung in der Ukraine: der Beitrag der KNLU Wissenschaftler“.

Die Diplomarbeit besteht aus der Einleitung, zwei Teile, den Schlussfolgerungen und dem Literaturverzeichnis. Der Gesamtumfang der Arbeit beträgt 103 Seiten.

In dem ersten Teil der Arbeit wurden die kulturgeschichtlichen, gesellschaftspolitischen und sozialpädagogischen Voraussetzungen für das Deutschstudium in der Ukraine bestimmt, die Entwicklung der deutschsprachigen Ausbildung in Bildungseinrichtungen der Ukraine analysiert und Trends und Perspektiven für die Entwicklung des deutschsprachigen Schulwesens in der Ukraine bestimmt.

In dem zweiten Teil wurden der Inhalt und die Organisation des Studiums von Fachkräften der deutschsprachigen Ausbildung in ukrainischen Bildungseinrichtungen erklärt, die Entstehung und Entwicklung des Deutschstudiums an der Nationalen Linguistischen Universität Kyiv charakterisiert und Perspektiven für die Entwicklung

des Systems der Ausbildung von deutschsprachigen Fachkräften und der Beitrag von Wissenschaftlern der Nationalen Linguistischen Universität Kyiv bestimmt.

Grundbegriffe: Fremdsprachenunterricht, deutsche Ausbildung, Schule, Universität, Nationale Linguistische Universität Kyiv, Lehrer, Fachkraft, Deutsch.

SUMMARY

Many people underestimate the importance of learning and communicating in a foreign language, but knowledge of foreign languages is a basic skill that every second person should have today. Foreign languages play an important role in the life of a modern educated person. It is known that knowledge of any foreign language not only improves the quality of life and helps to quickly build a successful career, but also opens the world of foreign culture and many benefits.

In Ukraine, one of the most common languages for study is German. Proof of this is the large number of foreign schools, courses, organizations and opportunities to learn German. The study of this language begins at an early age and continues throughout life.

Modern integration processes, growing demand for the study of the German language in Ukraine and increasing Ukraine's partnership with Germany determined the choice of the qualification work: "Formation of German-language education in Ukraine: the contribution of KNLU scientists".

The master's thesis consists of an introduction, two sections, a conclusion (general and to each section) and a list of sources used (102 titles).

The first chapter of this work describes the cultural-historical, socio-political and socio-pedagogical preconditions for teaching German in Ukraine, a retrospective analysis of the development of German-language education in educational institutions of Ukraine, trends and prospects for German-language school education in Ukraine.

The second section reveals the content and organization of training for German-speaking education in Ukrainian educational institutions, describes the formation and development of German language teaching at Kyiv National Linguistic University and highlights the prospects for the development of training for German-speaking education and the contribution of scientists of Kyiv National Linguistic University.

Keywords: foreign language education, German language education, general secondary education institution, higher education institution, Kyiv National Linguistic University, teacher, specialist, German language.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Австрія. Можливості та гранти. URL: <http://mobility.univ.kiev.ua/?p=797&lang=uk>.
2. Авчіннікова Г. Особливості розвитку іншомовної освіти в Україні та США. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 13–16.
3. Асоціація українських германістів. URL: <https://udgv.org/pro-aug>.
4. Бевз О. Методична підготовка майбутнього вчителя англійської мови у вищих навчальних закладах України. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 30–33.
5. Бевз О., Гембарук А., Заболотна О. Шкільний учитель нового покоління: проблеми університетської підготовки (за матеріалами проекту Британської ради в Україні і Міністерства освіти і науки України). *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 10–13.
6. Безлюдна В. Становлення іншомовної освіти України в умовах демократичних змін (90-ті роки ХХ ст.). *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2017. №32. С. 392–399.
7. Бейліс Н. В. Німецькомовна освіта в загальноосвітніх школах України: аспекти наукового дискурсу в історичній. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2016. №14. С. 21–30.
8. Бейліс Н. В. Розвиток німецькомовної освіти в загальноосвітніх школах України в кінці ХХ – на початку ХХІ століть : дис. канд. пед. наук. Вінниця, 2020. 396 с.
9. Биков О. Новітні інформаційні технології в навчально-виховному процесі. *Школа*. № 7. 2008.

10. Білецька І. Напрями використання позитивного досвіду іншомовної полікультурної освіти США в українській системі загальної освіти. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 27–30.

11. Бондар Г. Теоретичні основи формування гуманістичного світогляду майбутніх учителів у процесі вивчення філологічних дисциплін. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 52-54.

12. Букач А. В. Інформаційні та комунікаційні технології в освітній системі міста. *Школа*. № 12. 2007. С. 5-31.

13. Войтенко О. Створення сприятливих умов під час навчання іноземних мов, шляхом використання інформаційно-комунікативних технологій. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 65-67.

14. Гаєвська Л. Інноваційні процеси в системі управління освітою після здобуття Україною незалежності. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2007. № 21. С. 26-33

15. Гаманюк В. Навчання другої іноземної мови у системі загальної освіти в Україні: проблеми та перспективи. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. №1 (50). С. 116–124.

16. Германістика в Україні. URL: <https://germanistika.knlu.edu.ua/>.

17. Головні віхи історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. URL: <http://tnpu.edu.ua/about/history/>.

18. Гриненко Д. В. Навчання впродовж усього життя в контексті сучасної європейської іншомовної освіти. *Український педагогічний журнал*. 2015. №4. С. 187–191.

19. Гришкова Р. О. Іншомовна освіта в Україні у контексті євроінтеграції. *Наукові праці. Серія "Економіка"*. 2006. Вип. 27. Т. 40. С. 145–148.

20. Державний стандарт освіти для початкової школи: іноземні мови. Проект: Міністерство освіти і науки України. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2010. № 5. С. 8-10.

21. Деркач С. Вивчення іноземної мови – одна з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин в учнів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2006. №17. С. 131–135.

22. Джурило А. П. Роль і тенденції розвитку німецької мови у сучасному світі. *Український педагогічний журнал*. 2017. №3. С. 54–61.

23. Дзевицька Л. Основні напрями та особливості професійної підготовки вчителів німецької мови в Україні. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2016. №48. С. 58–63.

24. Дзевицька Л. С. Особливості навчання німецької мови як другої іноземної на базі англійської студентів-економістів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. №4 (68). С. 249–258.

25. Долапчі А. Ю. Теорія і практика навчання іноземних мов як складової змісту гімназичної освіти другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Харків, 2008. 23 с.

26. Дудик Н., Зевченко Т. Характерні особливості формування іншомовної комунікативної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 97–99.

27. Дутка М. В. Німецька мова як друга іноземна: особливості викладання. *Матеріали ХVІІ наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя*. 2013. С. 65.

28. Дягілева Ж. А., Опанасенко Т. В., Петрочук О. В., Свиридчук В. П. Хто старається, тому щастить (Частина 1). Київ, 2012. 128 с.

29. Звіт кафедри англійської і німецької філології та перекладу імені професора І.В. Корунця Київського національного лінгвістичного університету за

2019/2020 навчальний рік. URL:
<https://drive.google.com/drive/folders/1G4hMJC5NIEicymgo1hRHckMwvcbc52AC>.

30. Іванова В. Розвиток педагогічної творчості майбутніх учителів у системі професійної підготовки. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. №1 (50). С. 275–282.

31. Ініціатива «Школи: партнери майбутнього». URL:
<https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/eng/pas.html>.

32. Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (німецька мова і друга західноєвропейська мова): освітньо-професійна програма. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2021. С. 16–17.

33. Інформаційний пакет факультету іноземної філології. *Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова*. URL: <https://fif.npu.edu.ua/nash-fakultet>.

34. Історія факультету іноземної філології. *Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*. URL:
<http://hnpu.edu.ua/uk/division/istoriya-fakultetu-inozemnoyi-filologiyi>.

35. Історія. *Факультет іноземних мов. Львівський національний університет імені Івана Франка*. URL: <https://lingua.lnu.edu.ua/about/history>.

36. Кажан Ю. Вдосконалення методичної компетентності майбутніх вчителів німецької мови: використання платформи moodle. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2017. №3-4 (52-53). С. 112–117.

37. Карпусь А. К., Крепель В. І., Серета Н. А., Рудківський О. П., Радзійон В. М. З успіхом до бакалавра : посібник з німецької мови для студентів 4 курсу. Київ, 2017. 440 с.

38. Каталог вибіркових навчальних дисциплін, які забезпечують формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти (Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти). URL:

<https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=68696B3E65309B90!30183&ithint=file%2cxlsx&authkey=!AMYjFVO9E- j7iQ>.

39. Каталог вибірових навчальних дисциплін, які забезпечують формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти (Другий (магістерський) рівень вищої освіти). URL: <https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=68696B3E65309B90!30182&ithint=file%2cxlsx&authkey=!ANugRy9ViDkysgs>.

40. Каталог навчальних дисциплін для обрання студентами факультету германської філології Київського національного лінгвістичного університету у 2020/2021 н. р. (035 Філологія). URL: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21ACMUFEK7JjxbWM&cid=68696B3E65309B90&id=68696B3E65309B90%2130279&parId=68696B3E65309B90%2130271&o=OneUp>.

41. Каталог навчальних дисциплін для обрання студентами факультету германської філології Київського національного лінгвістичного університету у 2020/2021 н. р. (014 Середня освіта). URL: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AGyTI7TvFdR%5FOA0&cid=68696B3E65309B90&id=68696B3E65309B90%2130282&parId=68696B3E65309B90%2130274&o=OneUp>.

42. Кафедра німецької філології і перекладу. *Київський національний лінгвістичний університет*. URL: <https://knlu.edu.ua/en/struktura/faculties/faculty-of-translation/kafedra-nimetskoji-filologiji-i-perekladu>.

43. Кафедра німецької філології та перекладу. *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*. URL: <http://foreign-languages.karazin.ua/departments/german-philology-and-translation>.

44. Кафедра німецької філології. *Київський національний лінгвістичний університет*. URL: <http://deutschphil.knlu.edu.ua/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/>.

45. Кафедра німецької філології. *Київський національний лінгвістичний університет*. URL: <https://knl.u.edu.ua/struktura/faculties/faculty-of-germanic-philology/department-of-german-philology>.

46. Кафедра практики німецької мови. *Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*. URL: <https://dspu.edu.ua/iim/german-practice/>.

47. Київський державний лінгвістичний університет. Історичний нарис: 1948-1998. Київ, 1998. 103 с.

48. Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2001. 19 с.

49. Київському національному лінгвістичному університету 60. Київ, 2008. 140 с.

50. Кирилюк М. Німецька мова в шкільній іншомовній освіті України. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 117–120.

51. Кисельов М. Феномен гуманітарної освіти в Україні. *Освіта і управління*. 1997. Т. 1. № 1. С. 129–133.

52. Киян І. В. До питання періодизації реформування змісту шкільної іншомовної освіти в Україні (1961-2008 р.р.). *Вісник Чернігівського державного пед. університету ім. Т.Г. Шевченка: серія: педагогічні науки*. Вип. 70. Чернігів, 2009. С. 96-98.

53. Когуч М. В. Основні аспекти та особливості вивчення німецької мови як другої іноземної у вищому аграрному навчальному закладі I–II рівня акредитації. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. №1 (56). С. 214–218.

54. Король А. Вища освіта України: етапи розвитку. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2016. №1 (52). С. 93–97.

55. Коротун О. О. Сучасні підходи до іншомовної підготовки різних категорій дорослих у процесі неформальної освіти. *Науковий вісник*

Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2017. Вип. 263. С. 172 – 179.

56. Кравчук Л. В. Історичні витoki навчання іноземних мов та впровадження їх в шкільну практику (XVII – XX ст.). *Збірка наукових праць Бережанського агротехнічного інституту «Соціум. Наука. Культура. Педагогіка»*. URL: <http://intkonf.org/kravchuk-lv-istorichni-vitoki-navchannya-inozemnih-mov-ta-vprovadzheniya-yih-u-shkilnu-praktikuxvii-xx-st/>.

57. Кришко А. Особливості розвитку мовної освіти в Україні у XIX – поч. XX ст. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2012. №42. С. 246–254.*

58. Кузьмінська Ю. Тенденції розвитку іншомовної освіти в Україні. *Педагогічний часопис Волині. 2017. №1 (4). С. 16–21.*

59. Мельничук О. Українсько-німецькі зв'язки у шкільній освіті на сучасному етапі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Історичні науки». 2015. №24. С. 125–128.*

60. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

61. Міжнародна діяльність кафедри німецької філології. URL: [Міжнародна діяльність | Кафедра німецької філології \(knlu.edu.ua\)](http://knlu.edu.ua).

62. Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: [Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка — Вікіпедія \(wikipedia.org\)](http://knlu.edu.ua).

63. Науково-методичний журнал "Іноземні мови": про журнал. URL: <http://fl.knlu.edu.ua/about>.

64. Ніколаєва С. Ю. Від «навчання іноземної мови» до «міжкультурної іншомовної освіти»: сторічна історія цілей навчання (1917-2017 роки). *«Молодий вчений»*. 2017. №8 (48). С. 256–261.

65. Ніколаєва С.Ю. Концепція підготовки вчителя іноземної мови. *Науково-методичний журнал "Іноземні мови"*. 1995. №3-4. С. 5-10.

66. Німецька мова і література, друга іноземна мова, переклад: освітньо-професійна програма. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2021. С. 18–19.

67. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.

68. Новік Л. П. Про роботу вчителів німецької мови в Рік німецької мови. *КЗ «Житомирський ОІППО»*. 8 с.

69. Оніщук І. І. Формування навичок іншомовного спілкування на основі сучасних підходів до іншомовної освіти у вищих навчальних закладах України. *Український педагогічний журнал*. 2017. №4. С. 27–32.

70. Основні напрями діяльності КНЛУ. URL: <https://knlu.edu.ua/about/zagalnij-opis-universitetu/zagalnij-opis-universitetu>.

71. Паршикова О. О., Паустовська М. В. Серія навчально-методичних комплексів "DU" для міжкультурного навчання німецької мови студентів-бакалаврів. *Іноземні мови*. 2018. №4. С. 58–62.

72. Паршикова О. О., Голуб В. В. Поради вчителям німецької мови щодо ігрового навчання лексики учнів початкової школи. *Науково-методичний журнал "Іноземні мови"*. 2021. №3. С. 60–63.

73. Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за предметною спеціальністю 014.02 «Середня освіта. Мова та література (із зазначенням мови)», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення: наказ Міністерства освіти і науки від 17.09.2019. № 1201. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1064-19#Text>.

74. Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю 035 «Філологія», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення: наказ

Міністерства освіти і науки від 25.05.2016. № 567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0825-16#Text>.

75. Русанова О. О. Система підготовки викладачів іноземних мов в Україні: концептуальні засади. *Збірник наукових праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи»*. 2012. №2. С. 267–270.

76. Свиридчук О. Технології викладання іноземних мов у вищій школі України. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 226–228.

77. Соловей М. І., Трофанчук Г. І. Довідник для абітурієнтів Київського національного лінгвістичного університету. Київ, 2010. 60 с.

78. Стипендіальні програми для України. URL: <https://www.daad-ukraine.org/uk/poshuk-stipendij/stypendialni-programy-dlya-ukrayiny-2/>.

79. Тадеєва М. І. Досвід реформування шкільної іншомовної освіти в Україні в рамках рекомендацій освітніх та мовних інститутів Ради Європи. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2011. Вип. 28. С. 272–278.

80. Тадеєва М. І. Перспективи розвитку сучасної вищої іншомовної освіти в Україні.

81. Тенденції оновлення змісту навчання іноземних мов у закладах вищої та загальної середньої освіти: виклики Нової української школи : монографія / за наук. ред. В. Г. Редька. Мукачево: МДУ, 2019. 268 с.

82. Українсько-німецький рік мов: про проект. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/dus/prb.html>.

83. Факультет германської філології. *Київський національний лінгвістичний університет*. URL: <https://knlu.edu.ua/struktura/faculties/faculty-of-germanic-philology>.

84. Факультет іноземних мов. *Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*. URL: <http://vspu.edu.ua/faculty/lingvo/lingvofak.php>.

85. Факультет іноземних мов. *Криворізький державний педагогічний університет*. URL: [Криворізький державний педагогічний університет](https://uk.wikipedia.org/wiki/Криворізький_державний_педагогічний_університет) — Вікіпедія (wikipedia.org).

86. Факультет іноземних мов. *Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського*. URL: <https://pdpu.edu.ua/pro-fakultet-in-mov>.

87. Факультет іноземних мов. *Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*. URL: <https://mel.chnu.edu.ua/site/about>.

88. Франко Ю. Іноземні мови у сучасному світі. *Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Умань, 2014. С. 255–257.

89. Центр німецької культури «Widerstrahl». URL: <https://www.widerstrahl.org/ua/>.

90. Черней В.В., Галдецька І.Г., Бодюл Є.М. Іншомовна підготовка працівників ОВС та фахівців із права: збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ, 2015. 248 с.

91. Чирва Г. М. Історичні передумови становлення сучасної вищої освіти в Україні. *Право та державне управління*. 2019. №2 (35). С. 152–159.

92. Як навчатимуть вчителів іноземних мов, які викладатимуть у перших класах. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-navchatymut-vchyteliv-inozemnyh-mov-yaki-vykladatymut-u-pershyh-klasah/>.

93. DAAD. URL: <https://mon.gov.ua/eng/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/mizhnarodni-proekti/daad>.

94. Deutschkurse in der Ukraine A1–C2. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/de/spr/kur/gia.html>.

95. Eine deutsche Ausbildung in der Ukraine. URL: <https://deutscheschule.kiev.ua/deutsche-ausbildung-in-der-ukraine/>.
96. German Courses in Kiev. URL: <https://www.laeschool.com/en/language-courses/learn-german-in-kiev>.
97. Kindertagesstätte “KITA”. URL: <https://deutscheschule.kiev.ua/kindertagesstaette/>.
98. Oguy O. Germanistik und Deutsch als Fremdsprache in der Ukraine. *DaF im Ausland*. 2003. S. 447-466.
99. Paslawska A. 20 Jahre Ukrainischer Deutschlehrer- und Germanistenverband. *XX. UDGW-Tagung: Begegnungen zwischen der Ukraine und den deutschsprachigen Ländern in Literatur, Sprache und Kultur*. 2013. C. 13–14.
100. Ukrainian-German Year of Languages: Make a step forward. URL: <https://uacrisis.org/en/60102-germany-ukraine>.
101. Ukrainisch-Deutsches Sprachenjahr: “Mach den nächsten Schritt”. URL: <https://uacrisis.org/de/60102-germany-ukraine>.
102. Worschech S. Deutsch-ukrainische Kulturbeziehungen: Veränderungen nach dem Euromaidan. Stuttgart, 2020. 176 s.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Стипендіальні програми для України
(стипендії для студентів та випускників) [78]**

Стипендія/ програма	Опис	Цільова група	Розмір стипендії	Тривалість
Літні курси у Німеччині для іноземних студентів та випускників	Поглиблення знань німецької мови (загальна німецька, фахова німецька) та країнознавства	Студенти 2-3, а також 5 курсу (якщо він не випускний)	Часткова стипендія – 1061 євро (на оплату курсу та проживання) плюс кошти на проїзд	3-4 тижні
Мова, історія та культура німецької меншини у Центральній та Східній Європі: підвищення кваліфікації та проведення досліджень	Перебування з метою підвищення кваліфікації та проведення досліджень у німецьких вишах для германістів та гуманітаріїв з прив'язкою до німецької меншини	Випускники	861 євро	1-6 місяців

Стипендії на навчання – магістратура для усіх спеціальностей	Післядипломне навчання (як правило, магістратура) для подальшої фахової та наукової спеціалізації	Студенти від 4 курсу та випускники (максимум 6 років після отримання диплому)	861 євро	1-2 роки (можливо на другий рік навчання для тих, хто вже розпочав навчання)
Групові поїздки для студентів до Німеччини “Studienreisen”	Відвідання від 2 вишів, культурна програма	До 15 студентів 2-6 курсу під керівництвом викладача вишу	50 євро в день на кожного	7-12 днів

Стипендіальні програми для України

(стипендії для аспірантів та молодих науковців) [78]

Стипендія/ програма	Опис	Цільова група	Розмір стипендії	Тривалість
Наукові стипендії – короткі стипендії	Наукові проекти в рамках написання дисертацій	Аспіранти та молоді науковці	861-1200 євро	1-6 місяців
Наукові стипендії – річні стипендії для	Наукові проекти в рамках написання	Аспіранти та молоді науковці	861 – 1200 євро	7-12 місяців

аспірантів	дисертацій			
Наукові стипендії – повна аспірантура у Німеччині	Навчання в аспірантурі у Німеччині	Молоді науковці	861 – 1200 євро	До 4 років
Наукові стипендії – бінаціональна аспірантура / подвійне наукове керівництво	Написання дисертації в університеті на батьківщині з фазами дослідження у Німеччині	Аспіранти та молоді науковці	1200 євро	До 2 років

Стипендіальні програми для України

(стипендії для вчених) [78]

Стипендія/ програма	Опис	Цільова група	Розмір стипендії	Тривалість
Наукові стажування для викладачів ВНЗ та науковців	Обмін досвідом та встановлення зв'язків з колегами з фаху	Викладачі ВНЗ та науковці зі ступенем	2000 – 2150 євро	1-3 місяці
Повторні запрошення колишніх стипендіатів	Дослідницькі або робочі проекти, підтримка контактів з	Колишні стипендіати DAAD за науковими та навчальними	2000 – 2150 євро	1-3 місяці

	колегам	стипендіями, колишні стипендіати НДР		
Двосторонній обмін науковцями	Покращення міжнародних відносин та двосторонньої наукової співпраці між німецькими та іноземними вишами	Науковці зі ступенем	2000 – 2150 євро	7 днів – 3 місяці

Додаток Б

Німецькомовна добірка фрагментів проєктної роботи [81]

Тематика ситуативного спілкування: «Я, моя сім'я та друзі».

Projekt: Flaschenpost am Ostseeufer.

Aktualität: Im Film, in der Musik, in der Literatur, in der Tagespresse: Überall begegnen uns geheimnisvolle Flaschenpostgeschichten. Die Flaschenpost war ursprünglich eine leere Flasche mit einer Botschaft, die von einem Sender in ein Gewässer (meist Fluss oder Meer) geworfen wurde in der Hoffnung, dass die Strömung die Flasche mit sich fortträgt, sie irgendwie gefunden wird und den Empfänger erreicht. Meist waren es Hilferufe von Schiffbrüchigen. Sogar Kolumbus soll sich in einem schweren Sturm der Flaschenpost bedient haben. Wie aufregend wäre es, einmal selbst eine Flaschenpost zu finden? Und wäre es nicht verlockend, auch einmal eine Flaschenpost zu verschicken? Man benötigt dazu nur eine Glasflasche, einen Korken, einen Stift und Papier.

Aufgaben: Stellt Euch vor, Ihr habt kein Internet, keine Post und kein Telefon. Die einzige Möglichkeit, eine Nachricht zu verschicken, ist eine Flaschenpost. Nur gut, dass Ihr gerade am Ufer der Ostsee sitzt. Entwerft eine Botschaft an die Welt, die deutlich macht, was Euch bewegt und ganz besonders wichtig ist.

Projekt: Auf den Spuren meiner Familie.

Aktualität: In den Adelshäusern Europas ist es üblich, die Familiengeschichte in einem Stammbaum kunstvoll darzustellen. Alte Ahnengalerien finden wir hauptsächlich in Burgen und Schlössern. Aber auch „normale“ Menschen haben sich schon immer gefragt, woher komme ich und von wem stamme ich ab? Doch wie vorgehen, wenn zuhause an der Wand keine Ahnentafel hängt und man gern wissen möchte, wer seit Adam und Eva so zur Familie gehörte? Eure Eltern und Großeltern können Euch sicher schon viel erzählen. Vielleicht bewahren sie auch noch alte Fotos oder Dokumente von Euren Vorfahren auf. Es gibt aber noch andere Wege, sich über die eigene Herkunft zu informieren. Viele Orte haben ein Archiv oder Personenregister. Und es kann sich lohnen, in den Kirchenbüchern der Gemeinde nach Hinweisen zu suchen. Viele Quellen

lassen sich zudem über das Internet recherchieren. Und schließlich sind Eure Familien ja auch ein Teil der Weltgeschichte. Könnt Ihr das Leben Eurer Vorfahren mit den Ereignissen der „großen Geschichte“ in Verbindung bringen?

Aufgaben: Malt ein Bild oder gestaltet eine Collage Eure Familie. Wie sahen Eure Ur-Ur-Großeltern aus? Wo wohnten sie? Wie waren sie gekleidet? Welche Berufe hatten sie? Womit haben sie als Kinder gespielt?

Додаток В

Добірка авторських (Голуб В.В.) навчальних ігор для формування німецькомовної лексичної компетентності учнів початкової школи [72]

Навчальна гра «Familienbaum»

Грайте в групах. Групи отримують тексти про родину (з описом зовнішності, професії та хобі) та картинки (з відповідними персонажами з тексту). Намалюйте родинне дерево та приклейте всі картинки згідно з текстом. Перемагає та група, яка першою зробить родинне дерево та правильно розташує всі картинки.

Навчальна гра «Male, zeige, beschreibe»

Створіть два види карток. На одних картках напишіть слова іноземною мовою, на інші приклейте малюнки або намалюйте руку (покажи), олівець (намалюй) та губи (опиши).

Один гравець витягає дві картки: одну картку зі словом, а іншу картку з певним знаком (як гравець буде демонструвати слово групі). Перемагає той гравець, який вгадає найбільшу кількість слів.

Навчальна гра «Finde und verbinde»

Грайте в групах. Учасники кожної групи пишуть на окремому аркуші паперу діалог з новими лексичними одиницями (згідно з виучуваною темою). Діалоги розрізаються на окремі репліки. Перемагає та група, яка першою збере репліки діалогу суперників.

Додаток Г
Вибіркові навчальні дисципліни факультету
германської філології [40, 41]

Найменування дисципліни за вибором	Мова викладання	ПІБ науково-педагогічного працівника
Власні назви в німецькій мові: фонетичний та граматичний аспекти	німецька	доц. Кулик Н. Д.
Вживання означеного та неозначеного артикля в сучасній німецькій мові	німецька	ст. викл. Коваль І. І.
Орфографічні пунктуаційні норми сучасної німецької мови	німецька	доц. Дягілева Ж.А.
Позиційні та комбінаторні варіанти голосних та приголосних звуків у сучасній німецькій мові	німецька	доц. Петрочук О. В.
Актуальні проблеми фразеології німецької мови	німецька	доц. Лاپиніна О. Л.
Німецьке кіномистецтво: особливості й етапи розвитку	німецька	доц. Середа Н. А.
Лексичні та граматичні відмінності німецької мови в Австрії та Швейцарії	німецька	ст. викл. Чобітько В. І.
Німецька поезія XIX століття	німецька	доц. Ходаковська Н.Г.
Сучасні засоби навчання німецької мов	німецька	доц. Свиридчук В.П.
Теоретична фонетика німецької мови	німецька	проф. Стеріополо О. І.
Лінгвокраїнознавство Австрії, Швейцарії,	німецька	доц.

Ліхтенштейну		Крепель В. І.
Німецька мова в Австрії та ФРН: лексичний, граматичний та фонетичний аспекти	німецька	викл. Мащенко А.-М. А.
Спортивний медіа-текст: перекладацький аспект	німецький	викл. Радзійон В. М.
Емотивний синтаксис сучасної німецької мови	німецька	проф. Гамзюк М. В.

Додаток Д
Вибіркові навчальні дисципліни факультету
перекладознавства [38, 39]

Найменування дисципліни за вибором	Мова викладання	ПІБ науково-педагогічного працівника
Принципи сучасного німецького правопису	німецька	Кузьменко Т. М., к.філол.н., ст. викл. кафедри
Способи вираження пасивного стану в сучасній німецькій мові	німецька	Соломко З.К., к. пед. н., доцент кафедри
Ділова німецька мова готельного і ресторанного бізнесу	німецька	Декало О. О., к.філол.н, ст.викл. кафедри
Особливості синтаксису сучасної німецької мови: теорія і практика	німецька	Паустовська М.В., к.пед.н., доц., доцент кафедри
Лінгвістична ситуація в Україні та німецькомовних країнах: зіставний аспект	німецька	Пилипенко Р.Є., д. філол. н., проф., професор кафедри
Лексикографування німецьких та українських фразеологізмів-дериватів	німецька	Васильчук Л.Ф., к.філол.н., доц., завідувач кафедри іноземних мов
«Безеквівалентна» лексика у німецькомовних	німецька	Франко О. Б.,

науково-популярних текстах і шляхи її відтворення у перекладі		к. філол. н., доц., доцент кафедри
Основи академічного письма німецькою мовою	німецька	Паршикова О. О., д. пед. н., проф., професор кафедри
Риторика в усному перекладі	німецька	Гутник В.М., к. пед. н., доцент кафедри
Переклад текстів ділового листування у німецько-українській бізнес-комунікації	німецька	Фахурдінова М.А., к. філол. н., доц., доцент кафедри
Технологія використання перекладацького скоропису під час усного двостороннього перекладу	німецька	Синегуб С.В., к. філол. н., доц., доцент кафедри
Культурні стереотипи у художньому дискурсі німецькомовних письменників-білінгвів українського походження	німецька	Мікеле Фабіо Ванджі, лектор ДААД, доцент кафедри